

ŠOLAR V ŠOLI SV. LENARTA PRI VELIKI NEDELJI V SREDINI 20. STOLETJA

Etnologija

Raziskovalna naloga

Avtorji: **David Stanič, Tjaša Kokol, Vanessa Vaupotič**

Mentorica: **Nina Žnidarič**

Somentorica: **Matejka Majcen**

Velika Nedelja, 2019

ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem informatorjem, ki so nas odprto sprejeli in nam zaupali svoje spomine.

KAZALO

1	UVOD	7
2	TEORETIČNI DEL.....	8
2.1	Šolstvo.....	8
2.2	Zgodovina šolstva na Slovenskem	8
2.2.1	Srednji vek in protestantizem	8
2.2.2	Šolstvo v 18. stoletju	8
2.2.3	Od marčne revolucije (1848) do razpada Habsburške monarhije (1918).....	9
2.2.4	Šolstvo med obema vojnama (1918–1941)	9
2.2.5	Šolstvo med drugo svetovno vojno (1941–1945).....	10
2.2.6	Šolstvo po drugi svetovni vojni (po 1945)	10
2.3	Oblačenje šoloobveznih otrok v začetku 20. stoletja	10
3	EMPIRIČNI ALI RAZISKOVALNI DEL.....	12
3.1	Metodologija	12
3.2	Hipoteze.....	12
3.3	Krajevna in časovna opredelitev	13
3.4	Analiza šolske kronike in zapisnikov učiteljskih konferenc.....	13
3.4.1	Začetek šolstva v Sv. Lenartu pri Veliki Nedelji.....	14
3.4.2	Poimenovanje šole v Podgorcih skozi zgodovino	14
3.4.3	Oris zgodovine in razvoj šole Sv. Lenarta pri Veliki Nedelji od ustanovitve do leta 1950	14
3.4.3.1	Jezik.....	15
3.4.3.2	Učitelji.....	15
3.4.3.3	Število šoloobveznih otrok.....	16
3.4.3.4	Potek pouka	16
3.4.3.5	Izostanki od pouka.....	17
3.4.3.6	Šolski predmeti.....	17
3.4.3.7	Šolske maše, spovedi in obhajila.....	17
3.4.3.8	Oprema	18
3.4.3.9	Zdravstveno stanje šoloobvezne mladine v šolskem okolišu	18
3.4.3.10	Proslave in prireditve.....	18
3.4.3.11	Šolska in učiteljska knjižnica	19
3.4.3.12	Izleti učencev.....	19
3.5	Zapis pogovorov z informatorji.....	20
3.6	Analiza nestrukturiranih intervjujev vezana na analizo šolske kronike in zapisnikov	25
3.6.1	Odnos do šole	25
3.6.2	Disciplina v šoli.....	26
3.6.3	Predmetnik in vezanost na vsakdanje življenje	27
3.6.4	Oblačila in obutev.....	30

4	ZAKLJUČEK.....	33
5	VIRI IN LITERATURA.....	36
6	PRILOGE	37
	PRILOGA 1.....	37
	OKVIRNA VPRAŠANJA ZA INTERVJU	37
	PRILOGA 2.....	38

KAZALO SLIK

Slika 1: Zemljevid krajevne skupnosti Podgorci (Vir: Geopedija, Podgorci, 2019).	13
Slika 2: Elizabeta Horvat. Vir: lasten.....	21
Slika 3: Vuzem. Vir: lasten.....	25
Slika 4: List iz zvezka iz leta 1934. Vir: Alojzija Poplatnik.....	28
Slika 5: List iz zvezka z ocenjenim zapisom iz leta 22. 1. 1934 in iz 29. 1. 1935. Vir: Alojzija Poplatnik.....	28
Slika 6: Izpričevalo 4. razreda ge. Elizabete Horvat, rojene Šegula, iz šolskega leta 1939/40 v osnovni šoli Sv. Lenarta pri Veliki Nedelji.....	29
Slika 7: Izkaz Alojzija Frančiška Laha 1., 2., 3 in 4. razred šole Sv. Lenart pri Veliki Nedelji, v letih od 1945 do 1949. Vir: Alojzij Frančišek Lah.....	30
Slika 8: Fotografija gospoda Jožefa Munde, na kateri je njegov brat.....	31
Slika 9: Fotografija posneta okrog leta 1934, pred kulturnim domom v SV. Lenartu pri Veliki Nedelji. Vir: Alojzija Poplatnik	31

POVZETEK

V raziskovalni nalogi s področja etnologije smo s pomočjo šolskih kronik in pogovorov z informatorji najbolj slikovito in nazorno prikazali življenje šolarja ter odnos takratne družbe do šole v Sv. Lenartu pri Veliki Nedelji. Časovno smo se omejili na prvo polovico 20. stoletja. Analiza šolskih kronik sega že v leto 1925, medtem ko je večina informatorjev šolo obiskovala v 30-tih letih. S pomočjo hipotez, ki smo si jih zastavili, smo ugotavljali, koliko časa so takratni šolarji namenili šolskemu delu in kakšen je bil odnos staršev do šole. Zanimalo nas je tudi, kakšne kazni so učenci pri prekrških v šoli prejeli, kaj so se učili in kakšna oblačila za v šolo so imeli. Hipoteze smo s pomočjo analize nestrukturiranih intervjujev in šolske kronike med leti 1925 in 1946 ovrgli ali potrdili. Ugotovili smo, da so nekoč učenci hodili v šolo od ponedeljka do sobote. Doma za šolo niso porabili veliko časa. Učitelje so spoštovali, nekoliko so se jih tudi bali, še posebej pa jih je bilo strah duhovnikov. V primeru slabega oziroma neprimerne in nespoštljivega vedenja so bili kaznovani. Kazni so bile v fizični in tudi v pisni obliki. Poleg splošno izobraževalnih predmetov, so imeli tudi praktično izobraževalni pouk, kot so ročna dela, rokodelski in kmetijski pouk. Učna snov pri teh urah pouka se je navezovala predvsem na takratne obšolske obveznosti, ki so jih učenci morali opravljati tudi doma. Učenci so bili za v šolo skromno oblečeni. Navadno so imeli le en par oblačil; eno oblačilo, ki so ga nosili tudi k maši, drugo, pa so nosili doma. Ugotovili smo, da so naši intervjuvanci kljub vsem težavam radi obiskovali šolo in pouk.

Ključne besede: šola, šolar, učitelj, odnosi, pouk nekoč, Podgorci, Sv. Lenart pri Veliki Nedelji.

ABSTRACT

In this research paper, in the field of ethnology, we are describing life of a regarding pupil. We were able to do that and to describe the society's relation to school in Sv. Lenart pri Veliki Nedelji illustratively by looking into the school Chronicle and talking to informers. We are researching the time period of the first half of the 20th century. The analysis of school Chronicle dates back to 1925, while the majority of informers attended school in the 1930s. Based on our hypotheses, we were finding out how much time the pupils dedicated to school work in those days, and what was the parents' relation to school. We were also interested in the punishments, that pupils received for offence in school, what they learned and what kind of clothes they wore to school. Hypotheses were confirmed or refuted by analysing unstructured interviews and school Chronicle in years 1925 – 1946. We found out, that pupils attended school from Monday to Saturday and that they didn't spend a lot of time working for school at home. They respected teachers, sometimes they were even scared of them a bit, but they were especially scared of priests. In case of bad or inappropriate and disrespectful behaviour they were punished, physically and in written form. Next to general educational subjects there were also practical lessons, like handicrafts and agriculture. Aims of these lessons were closely related to after-school activities pupils had to perform at home. The clothing they wore to school was simple, pupils usually had only a pair of clothes; one set for school and church and the other to wear at home. We found out, that our interviewees liked attending school and lessons, despite all the problems.

Key words: school, pupil, teacher, relations, lessons in the past, Podgorci, Sv. Lenart pri Veliki Nedelji.

1 UVOD

V raziskovalni nalogi s področja etnologije, ki proučuje oziroma raziskuje način vsakdanjega življenja in kulturo posameznih ljudi in narodov, smo raziskali šolstvo v Podgorcih v sredini 20. stoletja.

V letošnjem letu (2019) obeležujemo 200 letnico začetka šolstva v Podgorcih. To je bila iztočnica, ki nas je vodila pri izbiri teme za raziskovanje. Bili smo zelo radovedni in smo sprva skušali raziskati šolstvo vse od ustanovitve šole, vendar smo kmalu ugotovili, da nimamo dovolj virov in gradiva, na katere bi se lahko oprli. Odločili smo se, da se omejimo na leta, za katera lahko podatke pridobimo s pomočjo informatorjev, ki so to šolo nekoč obiskovali. Hkrati pa smo po pregledu arhivske dokumentacije, ki jo hranijo v Zgodovinskem arhivu Ptuj, ugotovili, da je prva še ohranjena šolska kronika iz šole Sv. Lenarta pri Veliki Nedelji iz leta 1925.

Pri postavljanju hipotez smo se omejili na življenje takratnega šolarja v Podgorcih med leti 1935 in 1949. Želeli smo raziskati odnos staršev do šole, do ocen in šolskega dela doma. Vprašali smo se tudi, kakšnih kazni so bili takratni otroci deležni za svoje prekrške in kakšna je bila disciplina v razredu. Zanimalo nas je, ali so bili predmeti v šoli vezani na vsakdanje življenje. Prav tako nas je zanimalo, koliko kompletov oblačil so imeli na voljo za obisk šole ter kakšna je bila njihova obutev.

V teoretičnem delu raziskovalne naloge smo raziskali zgodovino šolstva na Slovenskem. Različnih ureditev načinov šolanja je bilo zaradi različnih državnih ureditev in zgodovinskih okoliščin v naših krajih v prvi polovici 20. stoletja kar nekaj. V pomoč so nam bila dela Batističeve in Okoliša.

Prav tako smo v teoretičnem delu opisali oblačila, ki so jih učenci v prvi polovici 20. stoletja nosili.

V empirični del smo vključili šest nestrukturiranih intervjujev, ki smo jih izvedli na terenu. Obiskali smo informatorje iz Podgorcev, Cvetkovcev, Bresnice in Maribora. Kot vire informacij smo uporabili informatorje, ki so se med leti 1935–1949 šolali v Podgorcih. Informatorji so nam po spominu opisali takratno šolanje, disciplino, odnose, oblačila, ocene, šolske pripomočke ter nam pokazali šolsko fotografijo razreda, fotografijo takratne šole in nekaj spričeval. S pomočjo analize teh intervjujev s sogovorniki ter primerjavo s podatki v šolski kroniki smo potrdili ali zavrnili naše hipoteze.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Šolstvo

Slovar slovenskega knjižnega jezika pojem šolstvo definira kot »sistem organiziranja splošnega izobraževanja, vzgoje« (SSKJ).

2.2 Zgodovina šolstva na Slovenskem

2.2.1 Srednji vek in protestantizem

Prvo organizirano šolanje se je začelo s pokristjanjevanjem. V 8. stoletju so nastale t. i. stolne šole (na škofijah), kjer so se dečki učili psalmov, petja, izračunavanja cerkvenih praznikov in latinščine. Najstarejši tip šole so bile samostanske šole, kjer je bilo mogoče dobiti minimalno šolsko znanje, ki je bilo povezano s petjem in versko vzgojo. Prav iz tega obdobja so se pri nas ohranili najstarejši zapisi v slovenskem jeziku – Brižinski spomeniki (Kosi, 2004, str. 12).

Na prehodu iz 12. v 13. stoletje se je zaradi nastajanja prvih mest pokazala potreba po izobraževanju v praktične namene (blagovna menjava). Ustanovljene so bile mestne šole z najetim in plačanim učiteljem, ki so učile osnove pismenosti in računanja. V teh šolah je kot učni jezik veljal nemški ali italijanski in ne več latinščina.

Na slovenskem so se šole, ki so bile namenjene slovenskemu kmečkemu prebivalstvu v materinščini, pojavile šele z reformacijo. Primož Trubar je utemeljitelj slovenske šole in tudi začetnik slovenskega knjižnega jezika. V šolo se je lahko v času protestantizma vpisal vsak, ne glede na spol in imetje. Vendar je vsak sloj prebivalstva in vsako okolje skrbelo za to skladno po svojih potrebah. 16. stoletje je prineslo nastanek osnovne šole in gimnazije. Značilno je, da je osnovnošolski pouk zaradi plačljivih učiteljev potekal precej občasno. V prvi vrsti je bil vezan na gradove, mesta, trge, župnije ... predvsem pa na širjenje vere, zato so zmeraj poučevali katoliški učitelji po predpisanem katekizmu. Elementarno šolstvo je bilo pri nas večinoma nemško, saj se slovenščina ni štela za uporaben in upoštevanja vreden jezik. Elementarne šole so zaradi uporabe jezika imenovali »nemške šole«, višje pa »latinske« (Batistič, 2013, str. 5–8).

2.2.2 Šolstvo v 18. stoletju

V 18. stoletju se je v habsburških deželah politična moč združila v vladarjevih centralnih uradih, za kar je potreboval izobražene uradnike. Zato so v tem obdobju uvedli vsesplošno šolsko obveznost, ne glede na spol ali socialni položaj, v starosti od 6 do 12 let. Tako je z Marijo Terezijo in Jožefom II. in Šolsko splošno naredbo (1774) prvič država posegla v polje izobraževanja. S tem je bil ustanovljen poklic osnovnošolskega učitelja, šola pa je postala državna ustanova.

Čeprav je bil pouk obvezen za vse otroke, je dopuščal veliko izjem in ni predvideval kazni, če otroci niso hodili k pouku. Ob tem pa je za šole na slovenskem ozemlju veljal nemški jezik za učni, zato ta oblika šolanja ni bila dobro sprejeta. Nov zakon, po koncu vladavine Jožefa II., je v središče državnega osnovnošolskega pouka spet postavil cerkev in verouk ter v ciljnih šolah poudaril vzgojo.

Šole na osnovnošolski ravni so bile treh vrst: trivialke, glavne šole in normalke. Na trivialkah so poučevali branje, pisanje, računanje in verouk. Starejše učence so praviloma poučevali dopoldan, mlajše pa popoldan. Na glavnih šolah ali normalkah je bila učna snov bolj obsežna, poučevali pa so tudi osnove latinščine in poglobljeno znanje nemščine. Le-teh je bilo manj, saj so delovale le po večjih mestih.

Ker so učenci pridobljeno znanje po osnovni šoli hitro pozabili, je šolska oblast uvedla nedeljski ponavljalni pouk. Življenjskemu slogu večine prebivalstva je nedeljska šola veliko bolj ustrezala. Učni

jezik je bil namreč materinščina, učili so koristnih naukov za življenje, vodili pa so ga duhovniki (Batistič, 2013, str. 8–10).

2.2.3 Od marčne revolucije (1848) do razpada Habsburške monarhije (1918)

Avstrijska oblast je obvezno osnovnošolsko izobraževanje na Slovenskem uvedla leta 1869 s tretjim šolskim zakonom. (Okoliš, 2008, str. 79)

Konec 19. stol je pouk otrok dosegel tudi najbolj oddaljene kraje. Večalo se je število šol. Materialna podlaga za delovanje šol je bila neprimerno boljša kot v preteklosti. Osnovna šola je postala dostopna vsem. Dokončno se je uveljavila splošna šolska obveznost. S hitrim razvojem naravoslovja in tehnike so se povečale možnosti nadaljnega izobraževanja. Pojavila se je potreba po vrsti novih srednjih šol in višjih stopenj izobraževanja. (Batistič, 2013, str. 10–12).

Med posameznimi šolami so bile velike materialne in socialne razlike (nekateri so pisali še na tablice, drugi v zvezke). Kazni, tudi telesne, so bile zelo pogosto še vedno glavno sredstvo discipliniranja. Učna snov v ljudskih šolah je bila prilagojena praktični uporabi naučenega znanja z uporabo učil, pa so želeli doseči nazoren pouk. Na prelomu iz 19. v 20. stol. je imela skoraj vsaka ljudska šola tudi svoj šolski vrt (Batistič, 2013, str. 10–12).

Spremembe so nastale v srednjih in visokih šolah. Leta 1849 so z gimnazijsko reformo dotedanje šestletne liceje spremenili v osemletne, vendar so se delili na štiriletne nižje in štiriletne višje gimnazije. Gimnazija se je končala z maturo, ki je omogočala vpis na univerzo. Razvil pa se je tudi poseben tip gimnazije, t. i. realke ali realne gimnazije, kjer so posebno pozornost posvečali naravoslovnim predmetom (Zgodovina šolstva v Sloveniji, pridobljeno 4. december 2018).

Obisk šole med prvo svetovno vojno je bil slab. Starši so izkoriščali odlok deželnega sveta, na podlagi katerega so učencem opravičili izostanek od pouka zaradi pomoči pri domačih delih, če so bili očetje mobilizirani. Učitelji in učenci so morali med vojno pomagati pri zbiranju oblek, denarja in obutve za avstrijski rdeči križ. Učenci višjih razredov so bili vsak dan seznanjeni s potekom bitk na bojiščih. Te podatke so učitelji dobivali iz dnevnih časopisov (Burger, 2001, str. 28).

2.2.4 Šolstvo med obema vojnama (1918–1941)

Po razpadu Avstro-Ogrske (1918) in vključitvi Slovencev v novonastalo državo SHS (in kasnejšo Kraljevino Jugoslavijo), je bila v šolah odpravljena nemščina kot učni jezik. Leto 1919 pa je prineslo tudi ustanovitev Univerze v Ljubljani.

Med obema vojnama se je razvijala ideja o nevtralni šoli, neodvisni od cerkve in politike. Tako so začele nastajati prve ljudske visoke šole, ki so skrbele za vzgojo celovitih kulturnih osebnosti. Narodna šola je v kraljevini Jugoslaviji od leta 1929 na Slovenskem nadomestila pojem ljudske šole. Posebno mesto v ideologiji sta imeli vdanost dinastiji in religiozna vzgoja. (Batistič, 2013, str.15–14).

5. decembra 1929 je začel veljati Zakon o narodnih šolah, katerega namen je bila izenačitev trajanja šolske obveznosti v celi Jugoslaviji. Zakon je šolo razdelil v štiriletno »osnovno« in štiriletno »višjo narodno šolo«. Po končani »osnovni« šoli so šolarji lahko šolanje nadaljevali tudi na nižji gimnaziji, meščanski, strokovni ali vajenski šoli. Višja narodna šola na podeželju po navadi ni imela 7. in 8. razreda, ampak le pouk v zimskem času od novembra do marca, kar je bil nekakšen nadomestek za nekdanjo ponavljalno šolo. (Okoliš, 2008, str. 94)

Novosti, ki jih je prinesel zakon: skupni pouk za dečke in deklice, prepoved telesne kazni, uvedba razredov in oddelkov, ocen kot jih poznamo danes. Po 4. razredu se je učenec lahko vpisal v 1. razred višje narodne šole ali pa v gimnazijo, meščansko šolo ali strokovno šolo. Ta zakon je opredeljeval tudi delo vrtecev, šol za prizadeto mladino in ustanov, ki so prosvetljevale preproste ljudi (Burger, 2001, str. 30).

2.2.5 Šolstvo med drugo svetovno vojno (1941–1945)

Nemški napad na Jugoslavijo je s seboj prinesel tudi takojšnjo germanizacijo. Slovenske narodne šole so nemudoma ukinili, slovenske učitelje, intelektualce in duhovnike pa izgnali ali deportirali v delovna taborišča. V začetku šolskega leta 1941/42 so uvedli nemške šole in vrtce z nemškimi učitelji, ki niso imeli primerne pedagoške izobrazbe in niso znali slovensko, so pa bili zagrizeni nacisti. Slovensko govorico so strogo prepovedovali tudi med odmori in v prostem času. Učence, ki so to kršili, so strogo telesno kaznovali in sramotili. Nacistični vzgoji in germanizaciji je bila podrejena tudi vsebina pouka.

S partizansko vojaško šolo so na območjih, ki so jih osvobodili, dajali podporo uveljavljanju nove revolucionarne oblasti. (Batistič, 2013, str.14,15).

2.2.6 Šolstvo po drugi svetovni vojni (po 1945)

Po drugi svetovni vojni je prišlo v šolstvu do tako velikih sprememb kot v nobenem prejšnjem obdobju. Razvoj šolstva je usmerjal program Komunistične partije, poudarek je bil na izobraževanju delavske in kmečke mladine. Iz vzgoje in izobraževanja so ostro odstranili cerkev. Pedagoški poklic je zahteval idejno opredeljene ljudi. Stara praznovanja so prilagodili novi vsebini. Vlogo nekdanjih monarhov v šoli je s praznovanji njihovih rojstnih dni zamenjal Titov kult, Titova štafeta, mladinske delavske brigade, pionirski odredi ...

Šolsko leto 1945/46 je bilo prvo šolsko leto v svobodni domovini in se je pričelo 15. oktobra 1945. V prvem šolskem letu po vojni so se kazale posledice vojne in tega, da so učence učili nemški učitelji v nemščini. Posledice so se kazale v slabšem učnem uspehu, slabem predznanju ter v nediscipliniranosti. V drugem šolskem letu se je stanje nekoliko popravilo. Po vojni se je pojavilo pomanjkanje pedagoškega kadra, zato je bil leta 1946 sprejet zakon o sedem letnem obveznem šolanju. (Burger, 2001, str. 33).

Leta 1950 je bila ponovno uvedena osemletna šolska obveznost. Gimnazije pa so postale štiriletne. V osnovne šole so bili vpeljani krožki (šport, kultura), prirejala so se tekmovanja (občinska, regijska, državna), uvedene so bile kolonije, gospodinjstvo, šolska kuhinja in po letu 1960 tudi dopolnilni pouk in podaljšano bivanje (Batistič, 2013, str. 17).

V letu 1958 je pričel veljati splošni zakon o šolstvu, ki je uzakonil osemletno osnovno šolo kot edino obliko obveznega šolanja. Šolska reforma je zajela vso državo. Nižje gimnazije so se preimenovala v osemletke. Spadale so pod eno šolsko upravo od 1. do 8. razreda osnovnega šolanja (Burger, 2001, str. 30).

Po letu 1991 je s samostojno Slovenijo komunizem izgubil težo in so ga nadomestile ideje vseživljenjskega učenja ter izobraževanja. Z vstopom Slovenije v EU pa osnovnošolsko izobraževanje poteka po programu devetletne osnovne šole.

2.3 Oblačenje šoloobveznih otrok v začetku 20. stoletja

V začetku 20. stoletja (okoli leta 1920) so dečki imeli obleke krojene zelo podobno kot odrasli mošje – dečki so bili videti kot pomanjšani mošje. Pri dečkih se je enakost kazala v podobno krojenih hlačah, telovniku in suknjiču, še posebej pa v na glavo posajenem klobuku. Tako nam slike prvošolčkov iz tistih časov dajejo vtis odraslih mož. Tudi prevladujoča barva hlač, telovnika in suknjiča je bila temna, kakor pri moških. Postopoma pa je začela veljati tudi posebna otroška moda. Tako so nekateri fantje nosili hlače, ki so segale do kolen in tudi suknjiče, ki pa so bili krojeni drugače kot moški (Balkovec Debevec, 2014, str. 53).

Veljala je tudi podobnost deklet z videzom odraslih žensk, seveda z nekaj posebnostmi. So pa za razliko od odraslih, deklice nosile tudi svetle in vzorčaste obleke in ne samo temnih. Pred prvo svetovno vojno so se njihove obleke v temeljnem kroju skladale s podobno krojenimi oblačili odraslih žensk. Razlike so se kazale v obuvalih in v nakitu. Večina deklet je imelo scela krojene predpasnike. Kot pri odraslih

se je tudi pri otrocih oblačilni videz spreminjal pod vplivom preprostejše mestne oblačilne mode, ki je s krajšim ali daljšim zamikom prihajala v kmečko okolje. Do vedno hitrejših sprememb pri oblačenju šolarjev je prihajalo še posebej v mestih. (Balkovec Debevec, 2014, str. 53–54).

Prva svetovna vojna je že tako skromno oblačilno raven otrok še poslabšala. To se je kazalo v pomanjkanju oblek, predvsem pa obutve, ki si je zaradi visoke cene (posebej usnjenih) ni mogel privoščiti kdorkoli, zato so bili otroci od zgodnje pomladi do pozne jeseni kar bos. Dogajalo se je tudi, da so otroci, ki so imeli pouk dopoldne čevlje posodili svojim bratom in sestram, ki so v šolo šli popoldne. Otroke so že v šoli na pobudo Deželnega šolskega sveta učitelji opozarjali na skrajno skrb in varčnost pri obleki in obutvi. Priporočali so jim čevlje z lesenimi podplati, tistim iz premožnejših družin pa, da so podplate čevljev predhodno napojili z lanenim oljem, ostali del čevlja pa z ricinusovim oljem, da bi bili čevlji bolj trpežni in bi zadrževali vlago (Hanželič, Majcen, 2017, str. 9).

V kasnejšem obdobju po prvi svetovni vojni so deklice iz delavskih družin pa tudi iz kmečkih na podeželju začele nositi obleke v celem. Dečki so vse leto nosili kratke hlače, le da so pozimi oblekli dolge volnene nogavice, ki so jih pripeli z elastiko. Dolge hlače so fantje dobili šele za birmo ali obhajilo in so jih nosili le ob večjih praznikih. (Balkovec Debevec, 2014, str. 56).

Pred drugo svetovno vojno so učitelji na slovenskem izvedli anketo o življenjskih razmerah slovenskega šolarja in o oblačenju šolske mladine. Izsledke so predstavili leta 1939 v Prosveti, v prilogi Učiteljskega tovariša. (Balkovec Debevec, 2014, str. 60).

Analiza je pokazala, da so bili razmere različne, najslabše v družinah, kjer so bili starši poljski delavci in v slabo razvitih predelih dežele. Pri najrevnejših družinah je bila že obleka siromašna in so morali že najmlajši otroci zanj trdo delati.

Največkrat je bila obleka podedovana od starejših otrok, bila je prevelika, dostikrat zakrpana in postopoma je postala premajhna. (Balkovec Debevec, 2014, str. 60, 61).

Razmere med drugo svetovno vojno in še dobro desetletje po njej so vplivale na skromnost pri oblekah učenk in učencev. Vsakdo se je skušal znajti po svoje, tako, da so si šivali obleke tudi iz vojaških padal ipd. po drugi svetovni vojni je splošni gospodarski in družbeni razvoj napredoval in skladno s tem so se od sredine petdesetih let naprej pokazale opaznejše spremembe v oblačilni podobi šolarjev (Balkovec Debevec, 2014, str. 62, 63).

3 EMPIRIČNI ALI RAZISKOVALNI DEL

3.1 Metodologija

V naši raziskovalni nalogi smo uporabili nestrukturiran intervju. Metoda spraševanja nam omogoča kvalitativno obdelavo podatkov, saj je odprta in manj formalna oblika. Takšna pa so tudi vprašanja, ki so usmerjena v proučevanje vsakdanjih doživljanj ljudi. Metoda nam tako omogoča, da od informatorja poleg dejstev izvemo tudi njegove poglede in stališča.

Pred intervjujem smo določili okvirno temo: kako je potekalo šolanje otrok v prvi polovici 20. stoletja v okolici Podgorcev in nekaj okvirnih vprašanj, ki so bila bolj pomoč nam, da nismo preveč odtavali od teme pogovora. Večino vprašanj smo oblikovali sproti, po potrebi. V intervju smo posegali le v primeru, ko je pogovor zamrl, ali ko smo se preveč oddaljili od teme raziskovanja. Informatorji so odgovore oblikovali kot pripoved, ker smo jim temo le napovedali in pustili, da pripovedujejo po svoje. Vzdušje na pogovoru je bilo sproščeno, prijazno in zaupno.

Po končanih pogovorih smo povzetke le-teh zapisali in naredili vsebinsko analizo ter z njo ovrgli ali potrdili hipoteze.

3.2 Hipoteze

Z raziskovalno nalogo smo želeli ugotoviti, kako je potekal šolski dan učenca med leti 1925 in 1950. Naše zanimanje za raziskovanje šolstva je vzbudila visoka obletnica naše podružnične šole Podgorci. V letu 2019 obeležujemo namreč 200-letnico šolstva v kraju Podgorci. Ob tej visoki obletnici smo se odločili, da raziščemo šolanje nekoč. Odločili smo se, da ne bomo raziskovali samih začetkov šolstva, ampak se bomo osredotočili na prvo polovico 20. stoletja, ker na ponuja več virov in ohranjene literature, ki nam je dostopna.

Da bi raziskali način življenja in šolanja otrok, smo zastavili naslednje hipoteze:

Hipoteza 1: Količina časa namenjenega šoli je odvisna od količine dela doma. Starši se niso zanimali za šolsko delo, ocene otrok in delo za šolo ni bilo pomembno.

Hipoteza 2: Učitelji so nekoč učence kaznovali že ob najmanjših prekrških.

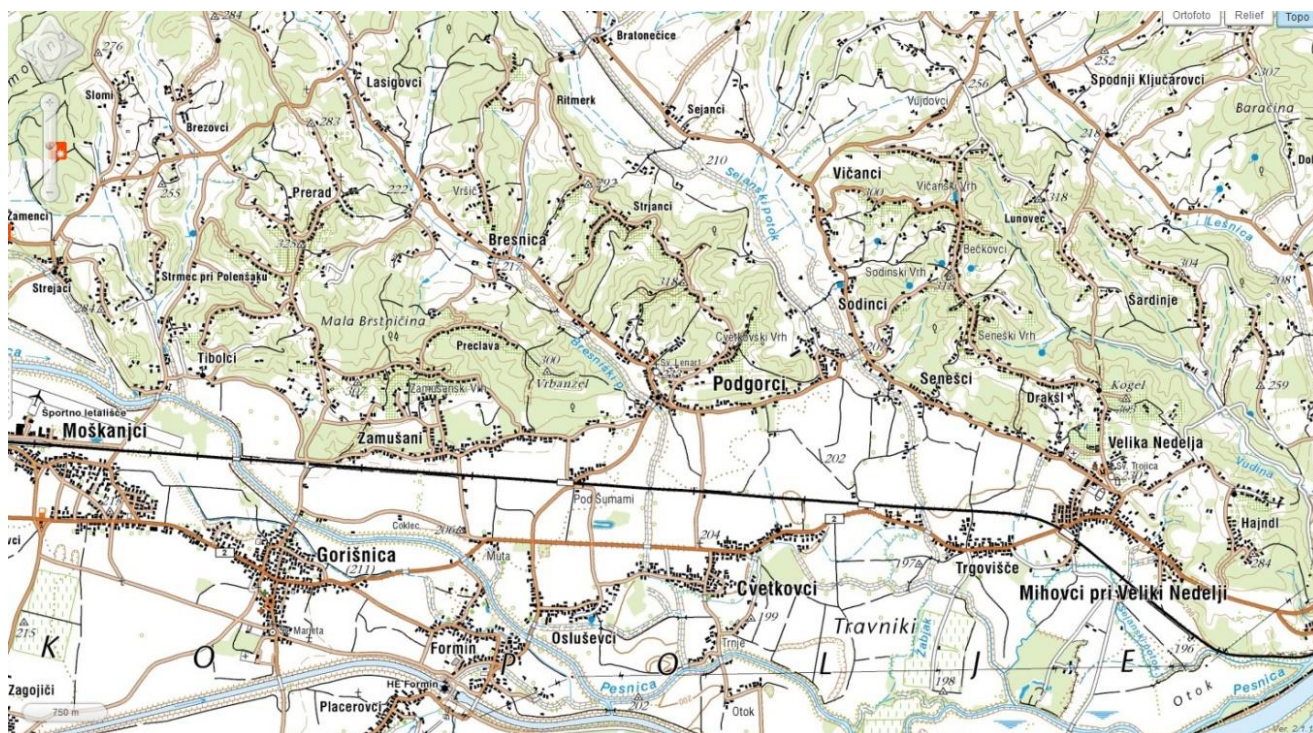
Hipoteza 3: Predmeti v predmetniku so bili vezani na vsakdanje življenje.

Hipoteza 4: Otroci so imeli na voljo zgolj en komplet oblačil za šolo in bili so bosí.

3.3 Krajevna in časovna opredelitev

Podgorci z okolico ležijo na skrajnem vzhodu Ptujskega polja ob vznožju Slovenskih goric, v severovzhodnem delu Slovenije. Vas, v kateri je stala šola se je nekoč imenovala Sveti Lenart pri veliki Nedelji. Danes se imenuje Podgorci. Podgorci ležijo ob vznožju dveh hribov zasajenih z goricami, od tod tudi ime Podgorci. V tem času je na raziskovalnem območju živelo predvsem kmečko prebivalstvo.

Šolski okoliš šole Sveti Lenart pri Veliki Nedelji je bil že leta 1920 po podatkih iz katastra šol zelo podoben današnjemu. Skupno je obsegal 215 hiš (1213 prebivalcev). Zajemal je 38 hiš (157 prebivalcev) Podgorcev in 29 hiš (101 prebivalcev) Cvetkovskega vrha, 8 hiš iz Sodinskega vrha (ostali so odhajali v šolo k Veliki Nedelji), 29 hiš (123 prebivalcev) iz Sterjanec, Bresnica s Preclavo je imela 46 hiš (283 ljudi), 54 hiš (321 prebivalcev) v Cvetkovcih, 26 hiš (165 prebivalcev) Osluševcih in 17 hiš iz Zamušanov (SI_ZAP/0540, AŠ 16, Kataster šol).

Slika 1: Zemljevid krajevne skupnosti Podgorci (Vir: Geopedija, Podgorci, 2019).

3.4 Analiza šolske kronike in zapisnikov učiteljskih konferenc

Prva šolska kronika vezana na organizirano šolstvo v Podgorcih, ki jo hranijo v Zgodovinskem arhivu na Ptuj, je iz leta 1925. Šolska kronika, ki se je vodila pred prvo svetovno vojno je bila odtujena leta 1914, ko je bil med vojno odstavljen takratni upravitelj Franjo Megla. V letu 1925 je prvič postal šolski upravitelj Milan Megla, ki je hkrati tudi zapisovalec takratne kronike. Kronika se je prenehala pisati med vojno. Zadnje leto, ki ga je zapisal Milan Megla je bilo iz šolskega leta 1939/40. Leto 1940/41 je podpisal že novi, povojni, upravitelj Franc Žlahtič, ki je tudi na kratko popisal medvojna leta 1941/42, 1942/43, 1943/44 in 1944/45.

V Zgodovinskem arhivu na Ptuj se hranijo naslednje kronike:

- Štirirazredna ljudska šola Sv. Lenart pri Veliki Nedelji od leta 1925/26 do 1944/45;
- Državna osnovna šola Sv. Lenart pri Veliki Nedelji od 1945/46 do 1962/63;

- Osnovna šola Velika Nedelja, podružnica Podgorci od leta 1963 do 1978 in
- Osnovna šola Velika Nedelja, podružnica Podgorci od 1979 do 1998.

Za potrebe naše raziskovalne naloge smo uporabljali prvi dve. Zadnje šolsko leto, ki smo ga pregledali je 1948/49. Na podlagi pregledanega gradiva, smo se odločili, da bomo začetek raziskovanja, prav zaradi dostopnosti do gradiva in še živečih informatorjev, postavili v leto 1925 in ga zaključili pred letom 1950.

V Zgodovinskem arhivu na Ptuju hranijo tudi zapisnike krajevnih učiteljskih konferenc iz šole Sv. Lenarta pri Veliki Nedelji. Prvi datirajo prav tako v letu 1925 do 1940. Konference so potekale enkrat na mesec, ob polletju in ob zaključku pouka (zaključna konferenca). Učitelji so na njih obravnavali uspeh učencev, pomembne dogodke, govorili o boleznih, vedenju, odmorih in nabavi šolske opreme. Ob koncih konferenc so govorili o temah, vezanih na naslednje mesece (kot so učna tvarina, ocenjevanje, prireditve ...). Zapisnike smo pregledali in nekaj teh ugotovitev povzemamo v nadaljevanju naloge.

3.4.1 Začetek šolstva v Sv. Lenartu pri Veliki Nedelji

Iz zapisov, ki so dodani prvi kroniki, od leta 1925/26 do leta 1948/49, smo ugotovili, da so sprva za pouk otrok na vaseh skrbeli duhovniki, njihovi namestniki pa so bili cerkovniki. Ko se je šolstvo v Podgorcih šele vzpostavljalo in o organiziranem šolstvu ne moremo govoriti, so v temeljnih naukih krščanske vere in molitve sprva poučevali le otroke iz imenitnejših družin.

Prva šola (enorazrednica) v Sv. Lenartu pri Veliki Nedelji je bila ustanovljena leta 1819, pouk v njej pa se je prvič začel 1. septembra istega leta. Prvi učitelj je bil Jožef Štuhec iz Jurija pri Ščavnici. Njega je nadomestil Mihael Peklar (za en mesec) ter nato Franc Filipič do leta 1828.

Šola je bila sprva enorazredna, leta 1890 pa razširjena v dvorazrednico po zaslugi nadučitelja Ivana Kosija. Leta 1912 je bila šola razširjena v štirirazrednico. 12. decembra 1920 so ustanovili splošno, mešano osnovno šolo. Šola je bila štiri letna, pouk je potekal čez celi dan, kot učni jezik je bila slovenščina. Šola je imela knjižnico, ki so jo lahko uporabljali učitelji in učenci. Šola je imela 4 učilnice. (SI_ZAP/0540, AŠ 16, Občni značaj šole 1920).

Leta 1927 je bila razširjena v petrazrednico in leta 1934 v šestrazrednico. Po vojni pa je postala osemletna osnovna šola Podgorci.

3.4.2 Poimenovanje šole v Podgorcih skozi zgodovino

- Štirirazredna ljudska šola Sv Lenart pri Veliki Nedelji od leta 1925 do 1941;
- Državna narodna šola Sv. Lenart pri Veliki Nedelji do leta 1941;
- Državna osnovna šola Podgorci od leta 1945 do 1958;
- Osemletna osnovna šola Podgorci od 1958 do 1962/63;
- Osnovna šola Ormož, podružnica Podgorci od 1962/63 do 1963/64;
- Osnovna šola Velika Nedelja, podružnica Podgorci od 1964/65 (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3 Oris zgodovine in razvoj šole Sv. Lenarta pri Veliki Nedelji od ustanovitve do leta 1950

Osnovna šola se je ustanovila med letoma 1817/19, na pobudo nekaterih kmetov, ki bi radi izobrazili svoje otroke v računstvu, branju in pisanju. Sprva naj bi mežnar učil nekaj otrok računanja, pisanja in branja. Kjer stoji danes šola je nekoč stala lesena enonadstropna stavba (farovž), v kateri je stanoval cerkovnik, ki je imel šolo. V zgornjem nadstropju pa je stanoval župnik (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

Enorazredna šola je bila ustanovljena leta 1819. V dvorazrednico se je razširila leta 1891. V štirirazrednico se je razširila jeseni leta 1912, z odlokom deželnega šolskega sveta v Gradzu. Leta 1927 se je razširila v petrazrednico in leta 1934 v šestrazredno osnovno šolo. Kasneje so se razredi večali zaradi porasta šoloobveznih otrok.

3.4.3.1 Jezik

Do leta 1903 se je uradovalo deloma v slovenskem in deloma v nemškem jeziku, od tega leta dalje pa izključno v slovenščini. V času med vojn je bil jezik spet nemški. V času med obema vojnama in po njej pa slovenski. Pred prvo svetovno vojno so bili na šoli v uporabi Slovenski abecednik, čitanke in tudi računice za vse štiri razrede (Sl_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3.2 Učitelji

Iz prvega zapisa kronike iz šolskega leta 1925/26 je razviden značaj šole in potek življenja šolarja v tem času. Avgusta 1925 se je po 44. letih službovanja in 22. letih delovanja v šoli v Sv. Lenartu pri Veliki Nedelji (Podgorcih) upokojil dotedanji upravitelj šole, Franjo Megla. Na njegovo delovno mesto je bil imenovan (29. 1. 1926) Milan Megla. V tem času je na šoli delal še začasni učitelj Karel Štokelj in učiteljica Ila Farazin. V novembru 1926 se je učiteljem pridružila še nova učiteljica Marija Lovrenčič. Do leta 1938/39 so se zamenjali že vsi učitelji, razen šolskega upravitelja Milana Megle. Šolsko leto 1940/41 se je pričelo normalno, s 1. septembrom. Ko je Jugoslavija vstopila v vojno, 6. aprila 1941, so učitelji, ki so do tedaj učili na šoli morali zapustiti delovna mesta. Do 9. 4. 1941 so na šoli delovali naslednji učitelji: Milan Megla, Stanislava Gregoretič, Jožica Korpar, Erna Sotlar, Frida Mihelič, Egon Mihelič in Jožef Rehar (učitelj verouka). S tem dnem so bili vsi suspendirani s strani nemškega okupatorja. Ta mesta so zasedli nemški učitelji. 15. 6. 1941 se je začel pouk v nemškem jeziku, ki je za to šolsko leto trajal do 31. 6. 1941.

Milan Megla je med okupacijo prevzel delo na nemškem občinskem uradu Sv. Lenartu, kjer je opravljal blagajniške posle. Večji del slovenske inteligence je takrat okupator prisilno izselil. Zato se je v februarju 1942 z vso družino (trema otroki in ženo) umaknil na Hrvaško. Januarja 1943 se je pridružil partizanom na področju Bosne. Maja 1943 je zaradi tifusa umrl. Danes v podružnični šoli Podgorci najdemo spominsko ploščo Milana Megle in se ga spominjamo kot pobudnika ter aktivnega prosvetno-kulturnega delavca, hkrati pa organizatorja mnogih prostovoljnih akcij (popravilo cest), ki so reševale socialne probleme okoliških ljudi.

Stanislava Gregoretič je bila internirana na grad Borl, julija 1941 pa so jo premestili v Srbijo. Istega mesca so preselili v Bosno Jožico Korpar in njeno petčlansko družino. Egon in Frida Mihelič sta pobegnili v Ljubljano s štirinajst dni starim dojenčkom. Tja je pobegnila tudi Erna Sotlar.

V času II. svetovne vojne so bili na šolo nameščeni učitelji, ki niso znali drugega kot nemško. Pouk je potekal večino časa okupacije. Od junija do aprila 1944 je bila šola zasedena od nemške vojske. Zaradi česar ni bilo pouka. Prav tako od 1. 10. 1944 do božiča je bil na šoli nameščen delavni bataljon, ki je kopal utrdbe na nemško-hrvaško-madžarski meji. Od božiča do velike noči 1945 se je pouk vršil normalno. Zadnje mesece pred osvoboditvijo je bila šola prvo frontno obvezovališče in se je v šoli vsak dan vršilo na desetine težkih operacij.

Poučevali so trije nemški učitelji. Vsak je poučeval dva razreda po dve uri na dan. Glavni predmeti so bili nemščina, petje in telovadba. V začetku šolskega leta 1941/42 je bila v Sv. Lenart nameščena Maria Essler iz okolice Gradza, ki je bila šolska upraviteljica in edina stalna učiteljica. Iz kronike je razvidno, da je ljudem ostala v spominu zaradi posmehovanja ob slovenski zavednosti in ponošenih oblekah ter revščini. Vmes se je menjalo veliko učiteljev iz Avstrije, Maribora, Moravske, ki so ponemčevali narod. Nekateri so ostali samo po nekaj tednov ali mesecev in so bili premeščeni na druge šole. Redki so celo dovoljevali petje v slovenščini. Leta 1945 je nemško učiteljstvo odšlo na velikonočne praznike in se več ni vrnilo.

Učiteljica Jožica Korpar, ki je bila z možem odpeljana v taborišče, od koder se je vrnila po osvoboditvi, je začela delovati kot prva učiteljica po osvoboditvi na šoli. Slovensko ozemlje je bilo osamosvojeno 8. 5. 1945 in se je po vrnitvi slovenskega učiteljstva pouk začel 4. 6. 1945 ter trajal dva meseca. Učilo se je v slovenskem jeziku (z namenom priprave in vzpostavitve slovenskega pouka v federativni Jugoslaviji). Pouk se je začel s sveto mašo in se je končal 28. julija 1945. Izvajal se je v obliki dvomesečnega tečaja.

Po pregledu kronike smo ugotovili, da so v letih po II. svetovni vojni učitelji delovali kot povezovalci med oblastjo in učenci ter celotnim krajem. Ob rednem izvajanju pouka so organizirali brigadirske akcije, od čiščenja cest do pogozdovanja, popravljanja šolskega poslopja, vodili razne lokalne aktivne, prirejali proslave ob novih pomembnih datumih za osvoboditev izpod okupatorja (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3.3 Število šoloobveznih otrok

V šolskem letu 1925/26 je na začetku šolskega leta šolo obiskovalo 227 učencev; na koncu šolskega leta pa 192 učencev. Leta 1926/27 je začelo šolo obiskovati 228 učencev, končalo pa 183. Od leta 1929 je bila šola razdeljena na 4-letno osnovno in 4-letno višjo ljudsko šolo. V letu 1938/39 je v začetku šolskega leta šolo obiskovalo 281 učencev; in sicer osnovno šolo 176 učencev in višjo ljudsko šolo 105 učencev. Šolo pa je končalo 286 učencev.

V šolskem letu 1939/40 je bilo na šoli v začetku leta 288 učencev. Na koncu pa 290. Osnovno šolo je na začetku leta obiskovalo 176 učencev, višjo ljudsko šolo pa 112 učencev.

Po zapisu je bilo leta 1945 vpisanih 151 dečkov in 129 deklic, torej 280 učencev, ki so bili razporejeni v 8. razredov. Dve leti kasneje, torej leta 1947 pa je bilo vpisanih 232 učencev (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3.4 Potek pouka

Pouk se je v času med obema vojnama vsako leto začel 1. septembra. Prvi šolski dan, 1. september, se je začel z vpisom učencev. Drugi šolski dan je bila t. i. začetna služba božja, ki ji je sledila prva redna otvoritvena seja krajevnega učiteljskega sveta. Redni pouk se je tako začel šele 3. septembra in se je zaključil na Vidov dan (28. junija).

Pouk je potekal od ponedeljka do sobote. V mesecu septembru, oktobru, maju in juniju je na šoli potekal nerazdeljen dopoldanski pouk. Od novembra pa do aprila pa razdeljen ali celodnevni pouk. Če je kdo od učiteljev zbolel ali bil odsoten, je potekal alterniran pouk; torej so združevali razrede ali uvedli pouk še popoldne.

Iz zapisnika iz 30. avgusta 1926 je razviden način šolanja: *»Šola naj bo zgled reda in snage. Med odmori otroci ne smejo zapuščati šolskega poslopja, knjige in šolske potrebščine naj si otroci nabavijo pred poukom, po končanem pouku naj odhajajo tiho, mirno in dostojanstveno. Z vso strogostjo naj se zahtevala, da šolarji ne smejo delati nesnage z razmetavanjem ogrizkov, lupin in druge nesnage, navlake in to ne pred in v šolskem poslopju. Otrokom naj se ukaže, da v šolo pridejo z umitimi nogami, z očiščenimi čevlji, obleka se naj skrajša in pokrpa, če je treba.«* (SI_ZAP/0540, AŠ 12).

V šolskem letu 1938/39 je večina učencev prvič imela nerazdeljen pouk (4 oddelki). Pouk se je v mesecu septembru, oktobru, aprilu, maju in juniju začel ob 8.00 in je trajal do 12.30. Od novembra do marca pa se je začel ob 8.30 in je trajal do 13.00. Izjema so bili le učenci 1. in 2. oddelka, ki so v 1. razredu imeli pouk dopoldne in v drugem popoldne. Pouk v je bil deljen, ker je na šoli še vedno manjkala ena učiteljica/učitelj (t. i. učna snaga).

Med leti 1945 in 1950 je pouk potekal podobno kot med vojnama. Dodatno se je učilo gospodarstvo in pouk se je močno navezoval na ideologijo in politiko novonastale države. Uvedli so tudi kmečko nadaljevalno šolo, ki se je udeleževala mladina, ki je že uradno končala s šolanjem. Želeli so, da bi mladina nadoknadila znanje, ki ga je izgubila zaradi okupacije (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3.5 Izostanki od pouka

Iz šolskih zapisnikov iz 30. septembra 1926 je razvidno, da so v tem letu učenci pogosteje izkoriščali okrožne zdravnike, da bi jim za »vsako najmanjšo bolezen vsako predlagajo zdravniško spričevalo, zaradi katerega naj se šolski mladini oprostijo od pouka tudi za večmesečno dobo ali pa celo trajno ... spričevalo okrožnega zdravnika zadostuje za par dni trajajočo bolezen ... Opravičevanje otok od pouka zaradi dela (paše) ni opravičljivo. Šolsko obvezni otroci so v prvi vrsti učenci, ne pa pastirji in delavci. Kajti le na tak način se bo dosegel, ne le red pri šolskem obisku, ampak tudi božji in boljši napredek« (SI_ZAP/0540, AŠ 12).

3.4.3.6 Šolski predmeti

Šolske kronike ob učenju računanja, slovenskega jezika in prirodoslovja največkrat omenijo še naslednje predmete:

- *Telovadba*

Telovadba se je poučevala tako, da so učenci na nižji učni stopnji izvajali lažje telesne vaje – igre, na srednji in višji učni stopnji pa težje vaje, tudi na bradlji in drogu (ZAP/0540 Šolska kronika 1925/26). Ob lepem vremenu se je telovadba poučevala na prostem pred šolo, sicer pa v učilnici.

- *Rokodelski pouk*

V času med obema vojnama je pouk ženskih ročnih del temeljil na pletenju nogavic, krpanju oblek in šivanju perila. Deklice so se poučevale tudi v gospodinjstvu. V letu 1926/27 po spremembi učnega načrta za osnovne šole v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev so bile ženske in moške ročne spretnosti vpeljane tudi v 1. razred. Dečki so se vadili v izdelovanju enostavnih otroških igračk iz navadnega ali barvastega papirja, iz lepenke ali lesa ter pletli s kvadrati ali pravokotniki (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

Iz zapisnika konference (1. februarja 1927) je razvidno, da so na željo učiteljice Farazin zamenjali nekaj opreme, ki je bila zelo uničena ter nabavili nekaj pipcev. Učenci so bili pri rokodelskem pouku razdeljeni na dve skupini, na dečke in deklice. Moški so ročna dela upravljali v soboto (od 13-15 h), ženske pa v sredo (SI_ZAP/0540, AŠ 12).

- *Kmetijski pouk*

Kmetijski pouk se je med obema vojnama poučeval v vseh razredih, na nižji in srednji učni stopnji v povezavi s praktičnim (stvarnim) poukom in spoznavanjem prirode; na višji učni stopnji pa kot samostojni predmet, ki je temeljil na praktičnem delu na šolskem vrtu. Del le-tega so opravili tudi na križniških posestih pri Veliki Nedelji. Iz kronike je razvidno, da so v šolskem letu 1925/26 naredili nov šolski vrt, ki služi šolski drevesnici. Poučevanje kmetijskega pouka je za učence višje učne stopnje potekalo eno uro na teden. O živinoreji, krmljenju, gnojenju so se učili v zimskem času; o sadjarstvu pa deloma v jesenskem in spomladanskem času, kar je bilo seveda odvisno od potrebe po praktičnih vajah v šolski drevesnici. V glasnih počitnicah pa je tudi nekaj dečkov prisostvovalo cepljenju dreves.

V času II. svetovne vojne v kronikah ni omenjenega ne rokodelskega in ne kmetijskega pouka.

Med leti 1945 in 1950 je bil ponovno uveden kmetijski pouk, ki se je poučeval praktično na šolskem vrtu ali sadovnjaku. Poučevali so tudi gospodarstvo.

3.4.3.7 Šolske maše, spovedi in obhajila

Šolske maše, spovedi in obhajila so med leti 1925 in 1941 potekale na začetku šolskega leta, za adventni in velikonočni čas. Šolske maše pa so bile ob v mesecu juniju (določen dan v tednu). Učenci so se udeleževali še »križevske procesije« in proslave otroškega patrona svetega Alojzija. Za čas II. svetovne vojne duhovnih vaj in maš ni bilo.

3.4.3.8 Oprema

Iz pregleda kronike je razvidno, da so darove; npr. zapuščine ali zbrane vstopnine od šolskih prireditve porabili za popravila ali nabavo šolske opreme ali knjig za revne šolarje. V letu 1925/26 so dohodek od prireditve npr. porabili za renoviranje gledališkega odra.

Šolsko poslopje je bilo po osvoboditvi zelo uničeno (razbite šipe), nad 60 šolskih klopi je bilo sežganih, učila uničena, prav tako učiteljska in šolarska knjižnica (800–900 knjig). Okupator je uničeval vse, kar je bilo slovenskega, tudi uradne knjige. Nekaterim domoljubom je uspelo nekaj knjig, vključno s šolsko kroniko skriti in so jih po osvoboditvi vrnili novemu šolskemu upravitelju.

Septembra 1945 se je začelo z deli na šoli – beljenje in montaža novih lončenih peči za učilnice. Tudi naslednja leta po vojni je bilo učil in učnih pripomočkov zelo malo. V razredih so manjkale klopi, na oknih pa šipe (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3.9 Zdravstveno stanje šoloobvezne mladine v šolskem okolišu

Starejše šolske kronike popišejo tudi zdravstveno stanje šoloobvezne mladine v šolskem okolišu. V šolskem letu 1925/26 so v mesecu marcu in aprilu močno razhajale ošpice. Smrti med šoloobveznimi otroki ni bilo. Redni pouk v tem letu je nekoliko ovirala jesenska povodenj in ostra zima.

V šolskem letu 1926/27 je ponovno nekaj otrok v mesecu marcu zbolelo za ošpicami. Celo šolsko leto je zaradi epilepsije bolehal ena deklica. Dva dečka pa zaradi vnetja »notranjega ušesa« in zaradi vnetja »pljučnih vršičkov«.

Podobno je bilo tudi v naslednjih letih. Nekaj učencev je vsako leto zbolelo za ošpicami in gripo. V letu 1938/39 je v šolski kroniki zabeležen še primer dekleta s tuberkulozo in nekaj učencev, ki so zboleli za lažjo obliko malarije.

Šolski upravitelj ugotavlja, da zdravstveno stanje šoloobvezne mladine ni na primerni ravni zaradi nižjega življenjskega standarda pretežno kmečkega prebivalstva, hkrati pa so otroci v tej dobi preobremenjeni s težaškim delom.

Zdravje otrok med leti 1945 in 1950 je bilo kar zadovoljivo. Omenja se nekaj tuberkuloznih otrok, nekaj obolelih za ošpicami in v zimskem času zaradi premalo oblačil ter obutve obolelih za prehladom. Iz kronike je razbrati, da na šolo oz. v vas prihaja zdravstvena ekipa, da so tuberkulozni otroci vodeni pri antituberkulozni ambulanti v Ormožu (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3.10 Proslave in prireditve

Šolski upravitelj Milan Megla je v šolski kroniki iz leta 1925/26 zapisal: *»Na tukajšnji šoli so se s šolskim letom 1925/26 začele z vnemo gojiti javne šolske prireditve, ki so se uprizarjale vobče prvič v tem šolskem okolišu. Obisk pri prireditvah je pokazal, da se tudi tukajšnje ljudstvo za male igralce in pevce prav vneto zanima.«*

Do leta 1938/39 so na leto prirejali približno od 2 do 4 javne gledališke predstave, rekli so jim tudi šolske veselice. V letu 1938/39 pa celo razstavo risarskih izdelkov in otroških ročnih del. Prispevki so bili še vedno namenjeni za nakup šolskih knjig in popravila šolske opreme.

V času med obema vojnama so obeleževali (z deklamacijami, petjem in govori): 6. 9. rojstni dan njegovega veličanstva kralja Petra Karadjordjeviča II (rojstni dan kralja Aleksandra I., 17. 12.; r. d. kraljice Marije 9. 1.), dan proglašenja zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev (1. 12.) in Vidov dan (28. 6.). Praznovali pa so se še (npr.: v letu 1940/41): 24. 9. 1940 Slomškov dan, 28. 10. 1940 dan našega narodnega osvobojenja, 30. 10. 1940 dan štednje, 31. 10. 1940 Jadranski dan, 11. 11. 1940 dan miru, 2. 12. 1940 izseljeniški dan, 27. 1. 1941 dan Sv. Save (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

Iz zapisnika krajevne konference (1. decembra 1926) je razbrati potek proslave. Ob prazniku proglašenja zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev so v vseh štirih razredih učitelji pripraviti posebne priprave za

praznik, »kajti le takrat je mogoče dati prazniku primeren sijaj. V vsakem razredu se je vodila vsaj ena slavju primerna demokracija, v višjih dveh razredih se je pri pevski uri pela državna himna in naučiti so se morali vsaj eno domoljubno pesem. Na prireditvi je govor prevzel učitelj Karel Štokelj.« (SI_ZAP/0540, AŠ 12).

Ob božičnih praznikih so v šoli obdarovali revne otroke. Leta 1938 so v šoli obdarovali 64 revnih otrok. Podarili so 24 oblek, 8 parov čevljev, 7 puloverjev in 25 kosov perila. Blago ali pa denar za blago so darovali lokalni trgovci in posestniki. Najrevnejši so bili podobno obdarovani tudi v naslednjih letih. Ta tradicija se je ohranila tudi v času po II. svetovni vojni, saj je bilo socialno stanje družin še slabše. Takrat je bil na šolo dostavljen kontingent blaga, perila in skoraj 30 parov čevljev. Vse so na predlog učiteljskega zbora razdelili najbolj potrebnim učencem.

9. 4. 1941 pa so že nemške čete prišle v naše kraje in šolstvo, kot so ga poznali do sedaj je prenehalo delovati. Vsa leta II. svetovne vojne so se obeleževali naslednji prazniki in proslave: 9. 11 spomin na 16. padlih za Hitlerja, 21. 12. Juhlkranz – obrat sonca (ob tej priložnosti so bili obdarjeni nadarjeni otroci s pecivom, ki so ga spekli domačini), 30. 1. – prevzem Hitlerjeve oblasti, 1. nedelja v marcu – spomin padlim na fronti, 20. 4. – rojstni dan Hitlerja, 1. 5. – delavski praznik. Druge proslave so se obeleževale skoraj vsakih 14. dni z namenom ponemčevanja slovenskega naroda.

Pouk je prvo šolsko leto po osvoboditvi potekal po začasem učnem načrtu in je bil tesno povezan s političnimi, kulturnimi in pomembnimi gospodarskimi dogodki v kraju in državi. Krepilo se je domoljubje. Uporabljale so se predvojne učne knjige oz. to kar je od njih ostalo (SI_ZAP/0540, AŠ 16).

3.4.3.11 Šolska in učiteljska knjižnica

V šolskem letu 1925/26 je bila na novo urejena knjižnica. Za učiteljsko knjižnico se je naročilo predvsem metodično in didaktično gradivo, za šolsko knjižnico pa leposlovno gradivo. Obema knjižnicama je veliko knjig podaril Franjo Megla.

Šolska mladina je bila naročena na mladinski list »Mladi junak« in na mladinski poučni list »Zvonček«. V šolskem letu 1925/26 je prvega prejelo 50 otrok, drugega pa 17. V šolskem letu 1926/27 je »Mladega junaka« prejelo 55 učencev, »Zvonček« pa 16.

Po vojni so bili učenci naročeni na revijo Ciciban in Pionir. Z njima so si pomagali tudi pri učenju slovenščine. Nanju je bilo naročenih veliko učencev.

3.4.3.12 Izleti učencev

Izleti učencev so navadno potekali v mesecu maju. Včasih so jih predstavili na junij. Udeležili so se jih vsi učenci, razen prvega razreda. Tako so v šolskem letu 1938/39 z vlakom obiskali Kapelo. Tam so si ogledali nov način okopavanja vinske trte. Od tod so si razgledali tudi Slovenske gorice in poimenovali posamezne kraje. Ogledali so si tudi notranjost cerkve in šole v Kapeli in zdravilišče Slatina v Radencih.

V šolskem letu 1939/40 so izlete že delili po oddelkih. Izlet je bil 22. 6. 1940. Učenci prvega oddelka so odšli na Zavrč (z brodom preko Drave); učenci drugega oddelka na Ptuj in od tretjega do šestega oddelka v Maribor (želeli so obiskati pomembne tovarne in ogledali so si kratek film v kinu).

Tudi po vojni so učenci kljub slabemu stanju odhajali na izlete. V prvem letu na Borl in v Prekmurje, v kasnejših letih tudi v Zagreb, Bled, Bohinjsko Bistrico.

3.5 Zapis pogovorov z informatorji

Prebiranje šolske kronike nam je porajalo mnoga vprašanja o načinu šolanja otrok nekoč, to delo nam je hkrati služilo za izhodišče raziskovanja in postavljanje hipotez.

V naši raziskovalni nalogi smo skušali ugotoviti, kakšno je bilo življenje šolarja v Podgorcih v prvi polovici 20. stoletja. Za ta časovni okvir smo se odločili iz dveh razlogov. Prvi je bil obstoj šolske kronike, ki se je ohranjena šele od leta 1925 dalje; drugi pa je starost informatorjev, ki še živijo in so nam bili pripravljene pripovedovati o njihovih osnovnošolskih letih v šoli v Podgorcih.

Za pogovor smo se dogovorili s šestimi informatorji:

- Cecilija Lah Cafnik (1930), Maribor,
- Elizabeta Horvat (1929), Podgorci,
- Frančišek Alojzij Lah (1938), Podgorci,
- Jožef Munda (1930), Podgorci,
- Stanko Roškar (1928), Cvetkovci,
- Marija Vuzem (1935), Bresnica.

V mesecu januarju in februarju smo se z informatorji dogovorili za termine intervjujev in jih obiskali. Vsak pogovor je trajal približno uro in pol. Informatorjem smo predstavili temo in jim po potrebi postavljali podvprašanja. Informatorji so odgovore oblikovali v obliki pripovedi. Vzdušje je bilo sproščeno, prijazno in zaupno. Nekateri so nam pokazali tudi spričevala ali fotografije razredov. V nadaljevanju prilagamo povzetke pogovorov, ki smo jih zapisali.

Pogovor 1:

Datum: 2. 2. 2019

Ura: 16.45

Kraj: Maribor

Pogovor: Cecilija Lah Cafnik, 1930

Šolanje v Podgorcih od leta 1937 do 1941, 1942 nadaljevanje na Ptuju – meščanska šola

V Podgorcih je obiskovala 1., 2., in 3. razred. V 4. razredu v aprilu so Nemci okupirali vas in s tem šolo (nemška šola v Podgorcih).

»*Od spominov na šolo se najbolj spomnim izletov*«; v 1. razredu v Osluševce k učiteljici Jožici Korpar, tam so se lahko igrali v sadovnjaku. V 2. razredu so šli peš do broda na Dravi, kjer so jih prepeljali čez in nato na grad Borl. Tam so si ogledali muzejsko zbirko orožja. Spomni se, da je imela potem še nekaj časa nočne more. V 3. razredu so obiskali Maribor.

Pot v šolo ji je bila prekratka, saj so živeli dobrih 100 m od šole. Spomni se, da je za god lahko obiskala sošolko v Cvetkovcih, po poti so se kamenčkali in tudi v razredu so se dobro razumeli.

Pouk je trajal od ponedeljka do sobote, nekje od 8.00 do 12.00. Malice v šolo niso nosili, kvečjemu kakšno jabolko. Domačih nalog se ne spominja, zdi se ji, da jih ni bilo dosti. Pomoč pri nalogah ni bila potrebna. Ocenjevanja takšnega kot danes se ne spomni. Predvideva, da se je ocenjevalo neprestano (sodelovanje) in napredek učenca ter njegovo vedenje. Pri vseh predmetih je bila uspešna in nima najljubšega predmeta.

V šoli so imeli šolski zvonec, med poukom je bila tišina. Kazen je bila »packa«, kar pomeni tepež s palico po dlaneh ali pa klečanje.

V 1. razredu so pisali na tablico s kamenčkom, potem s črnilom v zvezke. Spomni se, da so jim zvezke naredili učenci višjih razredov iz rjavega ovojnega papirja, vanj so s svinčnikom narisali črte. Ovojnica je bila iz modrega ovojnega papirja. Zvezek so nato zašili skupaj. Predvideva, da so učbenike – čitanke dobili v šoli. Za črnilo je bila v šolski klopi posebna vdolbina za posodico. Peresa so bila kupljena. Pisanje je imelo svoje zakonitosti (tanka črta navzgor, debelejša navzdol). Peresnica je bila lesena škatlica imenovana toka. Notri so bili svinčnik, radirka in pero. Šolska torba je bila nahrbtnik.

Otroci so bili oblečeni glede na to, koliko so imeli na voljo denarja doma. Dekleta še predpasnike, da si niso umazala oblačil, fantje predpasnike do pasu. Več otrok je bilo bosih. Doma niso imeli kmetije, zato so otroci opravljali gospodinjska dela (krpanje nogavic, oblačil).

Starši so učitelje spoštovali in morali so jih tudi otroci. Učitelji so bili zahtevni (učenci, ki so motili pouk so sedeli zadaj, to je bila neke vrste oslovski klop). Šolski upravitelj Megla je naredil red.

Spomni se obdarovanja ob Sv. Miklavžu, ki ga je organizirala šola – njen oče (vaški trgovec) je prispeval blago, vaška šivilja je sešila spodnje perilo, čevljar je naredil čevlje. Obdarjeni so bili otroci iz socialno šibkejših družin.

Proslave so bile vedno v sklopu s cerkveno mašo.

Pogovor 2:

Datum: 18. 2. 2019

Ura: 10.14

Kraj: Podgorci

Pogovor: Elizabeta Horvat, 1929

Letnice šolanja: 1936–1943, 1 mesec je obiskovala šolo na Polenšaku, od oktobra 1936 pa v Podgorcih. Prvih pet razredov je hodila v jugoslovansko šolo, dve leti pa v nemško.

Učenci so na splošno radi hodili v šolo, tudi tisti, ki jim v šoli ni šlo dobro. Pouk je potekal večinoma dopoldne, včasih pa tudi popoldne, saj je bilo otrok veliko več kot danes. V enem razredu jih je bilo tudi do 40. V razredu so bile »klopi«. Na vsaki strani so sedeli učenci. Na eni strani dečki, na drugi pa deklice. V vsaki klopi so sedeli 4 učenci.

Slika 2: Elizabeta Horvat. Vir: lasten.

V šoli so bili po navadi 4–5 ur. Med njimi so imeli 5-minutne odmore, po drugi uri pa 10-minutni odmor, ki je bil namenjen malici. Malico so si prinesli od doma, navadno kos kruha.

V letih jugoslovanske šole je bil učni jezik slovenski, v letih nemške šole pa nemški. Učili so se tudi srbohrvaščino. Predmeti pa so bili tudi slovenski jezik, narodna zgodovina, zemljepis, računstvo z osnovami geometrije, telovadba. Imeli pa so tudi bolj praktične in življenjske predmete, kot so vedenje, poznavanje prirode, higiena, praktična gospodarska znanja, gospodarstvo, gospodinjstvo, ročna dela, risanje, lepopis, petje in tudi verouk. Ocenjeni so bili večinoma spisi, ki so jih morali opraviti za domačo nalogo. Proti koncu leta pa so sledile tudi ustne ocene.

Ker so velikokrat v šolo prišli umazani, so jih poslali, da so se morali umiti v vaški mlaki ob šoli. Po poti do mlake so morali biti tiho, tja so morali iti počasi in zravnano, če pa teh pravil niso spoštovali pa so morali iti na zagovor k šolskemu upravniku v »zborovalnico«. Takrat je to bil Milan Megla, strah in trepet šole in cele vasi. Strogi so bili tudi učitelji. »Učenci smo večkrat dobli pufko ali za lase ali za vuho, fantje pa navadno s palco po riti ali pa packo z dugo šibo po rokah.« Še bolj pa so se bali župnika.

Če niso bili pridni, so morali pisati domov staršem *"Ljubi oče in mati, prosim vas za brezovo, ker sem lenuh."* Potem pa so bili doma tepeni.

Informatorka je povedala, da so šli na koncu leta na izlet in da so se vsako leto fotografirali pred šolo.

Imeli so samo dvojca ali troja oblačila. Ena od teh so nosili v šolo ali k maši, ena bolj obrabljena in bolj umazana za doma. Čevljev poleti niso imeli, pozimi pa so imeli le ene čevlje iz svinjske kože.

V šolo so hodili peš. Doma so zvečer delali samo nalogo in se malo učili, večino časa pa so porabili za domača opravila. To so bila: paša živine kot so krave, nabiranje zeli za prašiče.

Starši so sicer doma malo pomagali otrokom z učenjem, vendar le ob večerih. Oče jim je malo pomagal pri učenju, mama pa je kuhala večerjo. Informatorki je v šoli šlo dobro, zato je včasih učila sošolce ali sorojence. Takrat ni bilo govorilnih ur, zato starši niso bili veliko v stiku s šolo. Tja so šli samo takrat, kadar so morali iti na zagovor, kar pa je bilo zelo redko. Učenci so do učiteljev gojili spoštovanje. Učitelji so imeli avtoriteto.

Povedala je tudi, da so ji iz šolskih let v spominu najbolj ostali prijatelji, sošolci in pa seveda učitelji.

Pogovor 3:

Datum: 17. 2. 2017

Ura: 14.30

Kraj: Podgorci

Pogovor: Frančišek Alojzij Lah, 1938

Letnica šolanja: Letnice šolanja v Podgorcih: 1945/46, 1946/47, 1947/48, 1948/49. Nadaljevanje v nižji gimnaziji Ptuj.

Razredi: Prvi, drugi, tretji, in četrti razred.

V šolo je rad hodil. Posebej se spomni izleta v Zagreb z vlakom. Izlet je trajal dva dni. Prespali so v šoli v učilnici. Ogledovali so si muzeje in živalski vrt. Najbolj všeč mu je bil muzej narodnih noš.

Ko so prišli iz šole, so se morali preobleči, da šolskih oblačil niso umazali, saj so jih nosili ves teden. Poleti so bili bosí.

Doma so za šolo porabili malo časa. Domačih naloge je bilo malo. V prvem razredu so še pisali na tablico. Pomoč domačih v nižjih razredih ni bila potrebna.

Doma so bili učitelji spoštovani in obisk šole je bil obvezen. Niso imeli kmetije, pomagali so pri gospodinjstvih opravilih in na vrtu. Učitelji so bili strogi. Učitelj je bil avtoriteta. Med poukom je moral biti mir. Učiteljem se niso smeli pregovarjati. Odgovarjali so lahko samo na vprašanja, na katera so se prijavili z dvigom roke. Kazni so bile lahko v pisni (opomin, ukor, sporočilo staršem) ali v fizični obliki. Tepeni so bili po zadnji plati, dobili z ravnilom packe po rokah, morali so stati ali klečati v kotu – odvisno od prekrška. Včasih je padla tudi kakšna zaušnica. V prvem razredu smo v začetku še pisali na tablico in imeli kamenček za brisanje. Nato smo imeli zvezke. Za svinčnik, peresnik in radirko smo imeli lesene škatlice (toke). Od knjig smo imeli čitanko (berilo) Potrebščine sem nosil v torbi.

Pouk se je začel ob 8. uri in je trajal do dvanajstih ali do enih. Informator meni: *»Zdi se, da smo imeli več odmorov.«* Ocenjevalo se je s spraševanjem. Pisale so se šolske naloge (kontrolke). Imeli so tudi lepopis, ki je bil tudi ocenjen. Ocenjeno je bilo tudi vedenje. Jezik je bil slovenski. V šoli niso dobili malice ali kosila. Reditelj je moral obrisati tablo. Informator nam je pokazal tudi svoje izkaze.

Pogovor 4:

Datum: 18. 2. 2019

Ura: 9.30

Kraj: Podgorci

Pogovor: Jožef Munda, 1930

Letnica šolanja: 1937–1945

Informator je prvi razred osnovne šole v Podgorcih obiskoval leta 1937. Učila ga je gospa Jožica Korpar. 2. in 3. razred je poučevala ljubljanska učiteljica Erna Sotlar. 4. razred se je nahajal v kulturni dvorani, z učiteljico Stanislavo Gregoretič. Šolanje je trajalo do 4. aprila, ko so to področje zajel nemški okupator. Šolanje se je sicer nadaljevalo, vendar v nemškem jeziku. Po koncu vojne se je šolanje spet vpeljalo v slovenskem jeziku.

Pouk je potekal 6 dni na teden, tudi v soboto. Pouk se je začel ob 8. uri zjutraj ter trajal do 12.00, ko je bil čas za kosilo. Otroci, ki so živeli v bližini šole, so v tem času odšli na kosilo kar domov. Tisti, ki so prihajali iz oddaljenih vasi, so v šoli pojedli kosilo od doma, kar pa je navadno bil kos kruha. Po kosilu se je pouk nadaljeval do 15. ure popoldan, včasih tudi dlje.

Imeli so stroga pravila o obnašanju v šoli in za prekrške dobivali tudi fizične kazni. *»Upravnik Megla Milan je bija vražji. Če si ne bija priden si moga packo držate al pa ite stat pa klečat v kot. Če pa je blo kej hujšega pa so ti učitelji pa učiteljce rekle napne rit, te de te zaboletelo.«* Glede tega so bili učitelji zelo strogi in nepopustljivi.

Če so učenci želeli ali morali ostati doma, so morali osebno prositi za dovoljenje svojega učitelja. Zjutraj pred šolo so velikokrat pasli krave ter staršem pomagali na kmetijah, zaradi česar so včasih zamujali k rednemu pouku.

Pri pouku so večinoma pisali na tablice s kredami ali pa v svoje zvezke. V šoli so dobili ustrezne knjige oziroma »čitanko«, ki so jo uporabljali med poukom in pri učenju. Le-tega pa ni bilo veliko. V zvezke so pisali s »tinto in peresniki«. Poudarek je bil na pravopisu, temu pa so tudi posvetili poseben predmet lepopisja. Imeli so šolski vrt (ročna dela, gospodarstvo), na katerem so delali učenci.

Učenci so v šolo hodili peš. Pred poukom so se dobili pri kapelici. *»Vujtro smo se zbirali pri kapelici, te pa smo se igrali, pa tudi zadevali s kamni.«* Za otroke, ki so prihajali iz oddaljenih vasi, je bila pot bolj zahtevnejša. Ne samo zaradi daljše razdalje, ampak tudi vremenskih razmer, po katerih so morali v slabše ohranjenih oblačilih hoditi domov.

Doma so otroci imeli po dva para oblačil. Slabše ohranjena oblačila so nosili doma in po šoli, lepše ohranjena in bolj svečana pa so imeli za k maši in v šolo. Enkrat na leto so od čevljarja dobili nov par čevljev, ki so bili narejeni iz svinjske kože. Razpadli so hitro, zato so jih morali redno menjavati. Nekateri so v šolo prišli z umazanimi oblačili in čevlji, zato so se pred poukom na hitro umili v bližnji mlaki.

V sklopu šole so šli tudi na izlet. *»Na izlet pa smo hodili tu gor, 1. razred, ki ma Marjašov Stanko hišo pri goricah. 2. razred pa smo šli prek bregov v Zovrač.«* Imeli so organizirane kulturne prireditve, kjer so sodelovali vsi učenci in šolski pevski zbor.

V šoli so prevladovala ustna spraševanja, kontrolnih nalog pa ni bilo veliko. Doma za šolo niso imeli dosti časa, zato so se zanašali na znanje, ki so ga usvojili med poukom. Po pouku so odšli domov pomagat staršem past krave živino, pomagali so na njivi, orali, kosili ...

Pogovor 5:

Datum: 18. 2. 2019

Ura: 11.00

Kraj: Podgorci

Pogovor: Stanko Roškar, 1928

Letnica šolanja: 1935–1943

Razredi: 1.–6. razred

Informator je začel obiskovati šolo s sedmimi leti. Njegovo šolanje je trajalo od 1935 do 1943. Naredil je vseh šest razredov. Med vojno je tri leta obiskoval šolo v nemškem jeziku. V njegovem razredu je bilo okrog 30 učencev. Pouk je potekal tudi v sosednjem kulturnem domu. Tam so imeli pouk četrtošolci. Ostali razredi so imeli pouk v šoli. V dvorani (domu kulture), šoli ter v lovskem domu v Podgorcih pa so živeli učitelji, ki so poučevali na šoli Podgorci.

Informator se spomni izletov, ne pa tudi prireditev. Spomni se, da jih je v prvem razredu učiteljica Jožica Korpar peljala na njeno domačijo v Osluševcih. Tam so preživeli veliko časa, saj so po njih morale priti matere. Informatorju je najbolj ostalo v spominu, ko jim je učiteljica Korpar prinesla jabolčnik in jim spekla beli kruh. V drugem razredu so se z vlakom podali v Varaždin. Za tretji razred so šli v Maribor ali pa v Radence, prav tako so obiskali Ptujsko goro, in sicer so nanjo šli peš z Lovrenc, kjer so imeli kosilo. Kasneje pa so se podali v Majšperk, kjer so si ogledali tovarno blaga.

V šolo je hodil peš in med potjo so marsikaj ušpičili. Špricali so tudi šolo in se potepali, igrali v gozdu, se sprehajali po goricah in »zobali« grozdje.

Starši niso imeli nič proti, da je hodil v šolo. Več si je lahko privoščil, ker je bil edinec, čeprav so bili revni. Doma je pasel in česal krave, a mu jih ni bilo treba pasti pred šolo. Domače naloge je opravljal v šoli ali pa doma po njej.

Pouk je potekal od 7.00 oz. 8.00 ure pa vse do 13.00 ure. Imeli so ga tudi ob sobotah. Kosila niso imeli, jedli so tisto, kar so si prinesli od doma (kruh in klobasa). Predmeti so se razlikovali, glede na razrede. V višjih so pri računstvu imeli množenje, deljenje, ulomke, procente, lepopisje ... Ocenjevali so ustno, upravitelj, Milan Megla, pa je ob koncu šolskega leta prišel in poslušal ustna ocenjevanja ter določil, kdo gre v naslednji razred in kdo ne. Informator je povedal primer, da so iz petega v šesti razred napredovali npr. samo trije dečki in šest punc.

Učenci so se bali učiteljev, še bolj pa so se bali gospoda župnika. Imeli različne stopnje kazni. Prvo so dobili »packo«, kasneje so morali stati v kotu, najhujša kazen pa je bila, ko so učitelji topli po zadnjici. Informator je opisal dogodek, ko se je s svojimi sošolci igral in so uničili ograjo. Takrat so bili tepeni od upravitelja Milana Megle.

Imeli so hlače in čevlje iz svinjske kože. Le-te so nosili v šolo malo bolj premožni ali pa tisti, ki so imeli doma več živine. Nekateri otroci sploh niso imeli čevljev in so v šolo prihajali bosí. Če so v šolo prišli umazani, so se morali umiti v »mlaki vode«, saj po šoli niso smeli hoditi umazani. Doma so morali obvezno nositi »šurce« oz. predpasnike, saj so nekateri ista oblačila nosili tudi v šolo in jih niso smeli umazati. V sili so si lahko posušili čevlje na šolski peči, ki je bila na hodniku.

Imeli so šolske klopi in v vsaki klopi so lahko sedeli samo štirje. Deklice in dečki so sedeli ločeno. Kasneje pa so imeli klopce po dva. Sprva so pisali na tablice s kamnom, kasneje pa v zvezke. Morali so biti zelo previdni, saj so dobili »packo«, če so umazali klopi in zvezke.

Pogovor 6:

Datum: 24. 2. 2019

Ura: 9.00

Kraj: Bresnica

Pogovor: Marija Vuzem, 1935

Letnice šolanja: 1942–1946

Razredi: 1.–4. razred

Informatorka je v prvi razred stopila s sedmimi leti. Njeno šolanje je trajalo samo štiri leta, saj se je zaradi slabih ocen in dela doma prenehala šolati. Med vojno se je tri leta šolala v nemškem jeziku. Starši niso imeli nič proti, da je hodila v šolo, čeprav so bili revni. Doma je pomagala očetu in materi na njivi, pasla krave, opravljala gospodinjska dela ... Pasla je tudi preden je šla v šolo. Domačih nalog je imela veliko, ampak jih zaradi vseh opravil ni redno opravljala in se ni redno učila, kar je po njenem mnenju bil vzrok za slabe ocene. Sprva so pisali na tablice s kamenjem, kasneje pa v zvezke.

Slika 3: Marija Vuzem. Vir: lasten.

Pouk se je pričel ob 8.00 uri in trajal vse do 11.00 oz. 12.00 ure. Vmes so imeli odmore in malico. Za malico so jedli, kar so si prinesli od doma: *»največkrat kakšen kos kruha in kakšno sadje.«*

V šolo je hodila sama in peš. Zaupala nam je, da je v šolo hodila rada, poskušala je biti pridna in ni povzročala težav, saj ni hotela imeti problemov s starši in učitelji. Spomni se tudi, da so morali stati v kotu (če so se pregovarjali, niso govorili resnice). Drugih kazni se ni spomnila. *»Učenci smo se dobro razmili med seboj, smo se pa tuje zbili,«* nam je povedala. Nekateri učitelji so bili dobri, nekateri pa bolj strogi in *»manj dobri«*.

Informatorka ni hodila na izlete, saj ji jih doma niso mogli privoščiti, prav tako je bilo doma veliko dela. Spomni pa se proslav, ki so jih imeli v šoli.

»Obleke so bile boge. Nosli smo to, ka smo meli, če tude je blo staro pa ftrgano. Mati nan je zakrpala, pa smo mogle noste.«

3.6 Analiza nestrukturiranih intervjujev vezana na analizo šolske kronike in zapisnikov konferenc

3.6.1 Odnos do šole

Informatorji so v večini potrdili pozitiven odnos do šole, radi so hodili v šolo. Marija Vuzem je kljub slabemu znanju rada hodila v šolo, bila je pridna in v šoli ni povzročala težav.

Starši so otroke redno pošiljali v šolo. *»Pri nas so bili učitelji spoštovani in obisk šole je bil obvezen,«* pove Frančišek Alojzij Lah. *»Učitelj je bil avtoriteta,«* pove tudi Elizabeta Horvat.

Starši se za šolsko delo in ocene otrok večinoma niso zanimali. Elizabeta Horvat pove, da so starši sicer občasno ob večerih pomagali otrokom z učenjem, večino časa pa so delali, zato pa niso imeli časa in otrokom niso posvečali preveč pozornost. Pove, da ji je včasih pri učenju malo pomagal oče, medtem ko je mama pripravljala večerjo. Učenci so si pomagali med sabo. Tisti, ki so znali več, so učili tiste, ki jim ni šlo. Starši so se v šoli oglasili edino takrat, kadar so bili v šolo poklicani zaradi kakšnega disciplinskega prekrška.

Domačih nalog ni bilo veliko pove Frančišek Alojzij Lah, pritrdi mu tudi Elizabeta Horvat, medtem ko ima Marija Vuzem v spominu, da je domačih nalog imela veliko, ampak jih zaradi vseh domačih opravil ni redno opravljala in se ni redno učila, kar je po njenem mnenju bil vzrok za slabe ocene. Stanko Roškar se spominja, da je nalogo včasih naredil že v šoli.

Doma so otroci pomagali pri kmečkih opravilih. Marija Vuzem se spomni, da je doma pomagala očetu in materi na njivi, pasla krave, tudi zjutraj pred šolo, kot zvečer ter opravljala gospodinjska dela. Jožef Munda in Stanko Roškar povesta, da je bila paša krav obvezno opravilo. Morali so delati na njivi, orati in kositi. Tisti, ki pa niso živeli na kmetiji, pa so morali pomagati pri drugih gospodinjskih opravilih (krpanju nogavic, šivanju ...), je povedal Frančišek Lah.

Jožef Munda je še dodal, da so doma morali pomagati in za šolo niso imeli dosti časa, zato so se zanašali na znanje, ki so ga usvojili med poukom.

Prav tako je iz analize šolskih kronik in zapisnikov razvidno, da učitelji posebnih govorilnih ur za starše ali roditeljskih sestankov, kakor jih poznamo danes, niso imeli. Prvi sestanek za starše je omejen v kroniki po II. svetovni vojni.

Starši so se v šoli oglasili le ob šolskih prireditvah. V kroniki iz leta 1925/26 je zapisano: *»Na tukajšnji šoli so se s šolskim letom 1925/26 začele z vnemo gojiti javne šolske prireditve, ki so se uprizarjale vobče prvič v tem šolskem okolišu. Obisk pri prireditvah je pokazal, da se tudi tukajšnje ljudstvo za male igralce in pevce prav vneto zanima.«* V času med obema vojnama so na šoli pripravljali 2 do 4 prireditve, ki so jim rekli tudi šolske veselice. Prispevke, ki so zbrali z vstopninami so porabili za nakup šolskih knjig in popravila šolske opreme. Sicer pa nam nobeden od informatorjev ni povedal, da bi starši hodili na te šolske dogodke.

3.6.2 Disciplina v šoli

V vseh intervjujih smo izvedeli, da so učitelji bili zelo strogi, učenci so do njih gojili spoštovanje. Učitelji so predstavljali avtoriteto.

V pogovoru s Frančiškom Alojzijem Lahom smo izvedeli: *»Učitelji so bili strogi in bili so avtoriteta. Učenci se nismo smeli pregovarjati in med poukom je moral biti mir. Odgovarjali so lahko samo z dvigom roke in samo na vprašanja, ki jih je postavil učitelj/učiteljica. Kazni so bile v pisni obliki (opomin, ukor, sporočilo staršem) ali v fizični obliki. Tepeni smo bili po zadnji plati, dobili z ravnilom packe po rokah, morali smo stati ali klečati v kotu – odvisno od prekrška. Včasih je padla tudi zaušnica.«*

Podobno so povedali še ostali ali pa so še kaj dodali. Jožef Munda se spomni kazni in discipline pri upravniku: *»Upravnik Milan Megla je bil vražji.«* Kazni so bile v času šolanja vseh intervjuvancev enake. Jožef Munda se spomni, da so morali učenci osebno prositi za dovoljenje svojega učitelja, če so hoteli ostati doma zaradi kakšnega kmečkega opravila.

Tudi iz zapisnikov krajevnih konferenc ljudske šole Sv. Lenart je bilo o zdravniških opravičilih in izostankih zapisano naslednje: *»za vsako najmanjšo bolezen predlagajo zdravniško spričevalo, zaradi katerega naj se šolski mladini oprostijo od pouka tudi za večmesečno dobo ali pa celo trajno ... spričevalo okrožnega zdravnika zadostuje za par dni trajajočo bolezen ... Opravičevanje otok od pouka zaradi dela (paše) ni opravičljivo. Šolsko obvezni otroci so v prvi vrsti učenci, ne pa pastirji in delavci. Kajti le na tak način se bo dosegel, ne le red pri šolskem obisku, ampak tudi božji in boljši napredek.«* Zapisnik je sicer iz leta 1926, vendar se še podobni zapisi pojavljajo v preostalih zapisnikih iz časa med obema vojnama, iz česar lahko sklepamo, da so učitelji in upravitelj cel čas delovali v tem duhu.

Učenci so bili velikokrat kaznovani zaradi zamujanja k rednemu pouku, saj so morali zjutraj pred šolo pasti krave ter pomagati staršem na kmetiji.

Cecilija Lah Cafnik nam je zaupala, da so učitelji bili zahtevni, kazni pa so bile stroge (od tepeža s palico po dlaneh do klečanja). V šoli so imeli šolski zvonec, med poukom pa je morala biti tišina. *»Učenci, ki*

so motili pouk, so sedeli zadaj, to je bila neke vrste oslovska klop, šolski upravitelj Milan Megla pa je delal red.«

Iz pogovorov je očitno, da so se učenci bali upravitelja, saj je bil zelo strog in ni popuščal, prav tako je imel stroge kazni. Bali so se tudi, če so morali k njemu na zagovor v »zborovalnico« (zbornico). Iz zapisnikov konferenc je razvidno, da so na zagovore morali hoditi tudi učitelji.

Ker so velikokrat v šolo prišli umazani, so jih učitelji poslali, da so se morali umiti v vaški mlaki. Po poti do mlake so morali biti tiho, tja so morali iti počasi in zravnano, drugače so bili poklicani na zagovor k šolskemu upravitelju, nam je zaupala Elizabeta Horvat. Stanko Roškar nam je zaupal dogodek, ki se je končal s tepežem. *»Igrali smo se blizu lesene ograje in odtrgali eno desko. Upravitelj Milan Megla je vse učence, ki so bili takrat v bližini poklical. Morali smo se skloniti in upravitelj nas je natepel po zadnjici.«*

O redu in higieni pri pouku pričajo tudi zapisniki konferenc iz leta 1926. Šolski upravitelj, ki je svoje delo opravljal vse do II. svetovne vojne je zapisal: *»Šola naj bo zgled reda in snage. Med odmori otroci ne smejo zapuščati šolskega poslopja, knjige in šolske potreščine naj si otroci nabavijo pred poukom, po končanem pouku naj odhajajo tiho, mirno in dostojanstveno. Z vsjo strogostjo naj se zahtevala, da šolarji ne smejo delati nesnage z razmetavanjem ogrizkov, lupin in druge nesnage, navlake in to ne pred in v šolskem poslopju. Otrokom naj se ukaže, da v šolo pridejo z umitimi nogami, z očiščenimi čevlji, obleka se naj skrajša in pokrpa, če je treba.«*

Informator Stanko Roškar in tudi Elizabeta Horvat sta nam povedala, da so se učiteljev sicer bali, vendar so se še bolj bali župnika. Najbolj so se bali kazni, ki jo je naložil župnik. Že tudi za najmanjše prekrške so morali napisati listek in ga odnesti domov staršem. Na listku je pisalo *"Ljubi oče in mati, prosim vas za brezovo, ker sem lenuh."*

3.6.3 Predmetnik in vezanost na vsakdanje življenje

V intervjuju z Elizabeto Horvat smo izvedeli, da so obiskovali veliko praktičnih in življenjskih predmetov. Pri teh urah pouka so se osredotočili predvsem na takratne obšolske obveznosti, ki so jih učenci morali opravljati doma. Učili so se lepega in kulturnega vedenja, pravilne higijene ter gospodarska in gospodinjska znanja. Utrjevali so razna ročna dela, kot tudi lep opis in risanje. Šola je imela svoj vrt, kjer so učenci učiteljem pomagali skrbeti za posajene rastline. Delo na vrtu je spadalo med gospodarska znanja.

Tudi iz analize šolskih kronik je razvidno, da so imeli v vseh letih, ki smo jih pregledali (od leta 1925 pa do 1949), šolske predmete, ki so bili vezani na vsakdanje življenje. Teh predmetov ne omenjajo kronike iz časa II. svetovne vojne. Takrat naj bi se učili zgolj nemščine, imeli pa so še petje in telovadbo. Pouk je potekal le dve uri na dan in je bil namenjen predvsem ponemčevanju mladine.

V času med obema vojnama kronike pogosto omenjajo rokodelski in kmetijski pouk. Kronika posebej omeni še telovadbo in verske vaje.

Učenci so bili pri rokodelskem pouku razdeljeni na dve skupini, na dečke in deklice. Iz zapisnika je 1926 je razvidno, da so moška ročna dela izvajali v soboto (od 13.00 do 15.00), ženska pa v sredo. V času med obema vojnama je pouk ženskih ročnih del temeljil na pletenju nogavic, krpanju oblek in šivanju perila. Deklice so se poučevale tudi v gospodinjstvu. Sprva so se jih učile zgolj starejše deklice, od leta 1927 pa tudi deklice 1. razreda. Dečki so se vadili v moških ročnih delih, in sicer v izdelovanju enostavnih otroških igračk iz navadnega ali barvastega papirja, iz lepenke ali lesa ter pletli s kvadrati ali pravokotniki. Opremo za izdelovanje (pipce za lesorez) so nabavljali v šoli. Iz zapisov po II. svetovni vojni pa ne moremo sklepati, da so ohranjali takšno obliko rokodelskega pouka.

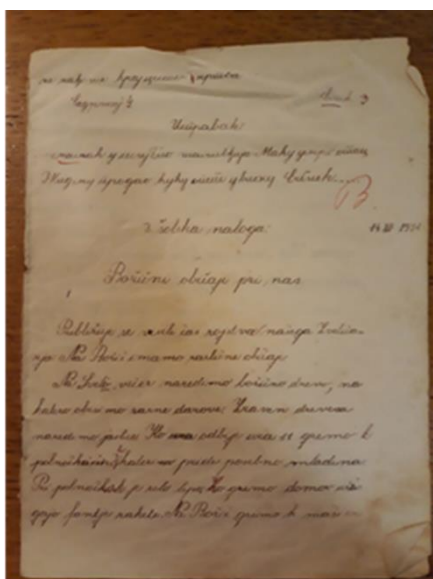
Kmetijski pouk se je med obema vojnama poučeval v vseh razredih, na nižji in srednji učni stopnji v povezavi s praktičnim (stvarnim) poukom in spoznavanjem prirode; na višji učni stopnji pa kot samostojni predmet, ki je temeljil na praktičnem delu na šolskem vrtu. Del le-tega so opravili tudi na

križniških posestih pri Veliki Nedelji. Iz kronike je razvidno, da so v šolskem letu 1925/26 naredili nov šolski vrt, ki služi šolski drevesnici. Poučevanje kmetijskega pouka je za učence višje učne stopnje potekalo eno uro na teden. O živinoreji, krmljenju, gnojenju so se učili v zimskem času; o sadjarstvu pa deloma v jesenskem in spomladanskem času, kar je bilo seveda odvisno od potrebe po praktičnih vajah v šolski drevesnici. V glasnih počitnicah pa je tudi nekaj dečkov prisostvovalo cepljenju dreves. Med leti 1945 in 1950 je bil ponovno uveden kmetijski pouk, ki se je poučeval praktično na šolskem vrtu ali sadovnjaku. Poučevali so tudi gospodarstvo.

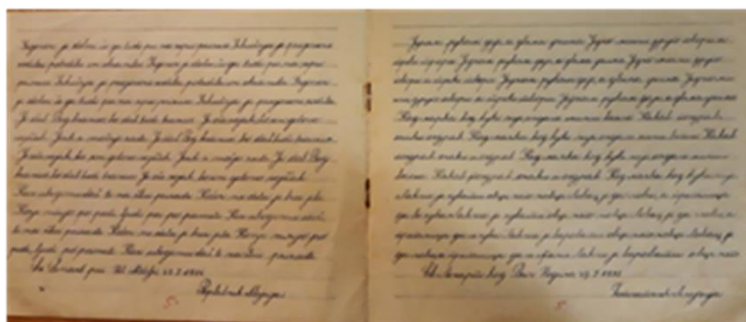
Informatorji so nam povedali, da so učitelji živeli v določenih delih šole, kot tudi v kulturni dvorani in v lovskem domu. Če se je kaj polomilo ali razbilo, so to učenci v sklopu raznih predmetov, npr. ročne spretnosti in praktična gospodarska znanja, popravili oziroma nadomestili. Prav tako so skrbeli za šolski vrt in drevesnico.

Iz kronik med obema vojnama je razvidno, da je pomembno mesto v šoli zavzemal verouk, ki ga je učil župnik. Imeli so tudi šolske maše, spovedi in obhajila. Le-te so med leti 1925 in 1941 potekale na začetku šolskega leta, za adventni in velikonočni čas. Šolske maše pa so bile v mesecu juniju (določen dan v tednu). Tudi iz pogovorov z informatorji izvemo, da so bile vse proslave tesno povezane z mašami. V kronikah pa je zapisano, da so se učenci med vojnama udeleževali še »križevske procesije« in proslave otroškega patrona svetega Alojzija.

Za čas II. Svetovne vojne duhovnih vaj in maš ali verske vzgoje ni bilo. Iz povojnih kronoloških zapisov je razvidno, da se je pouk prvič po osvoboditvi začel z mašo.

Slika 4: List iz zvezka iz leta 1934. Vir: Alojzija Poplatnik.

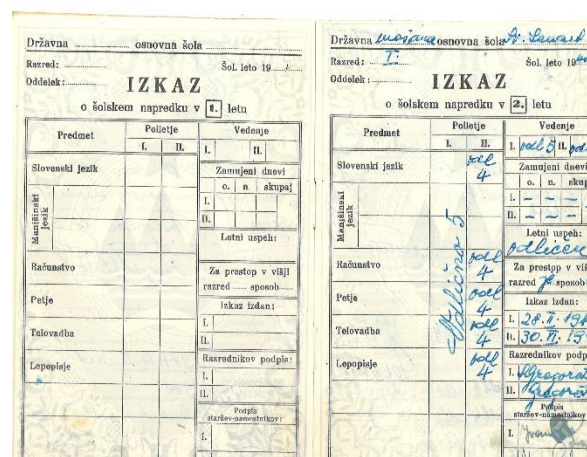
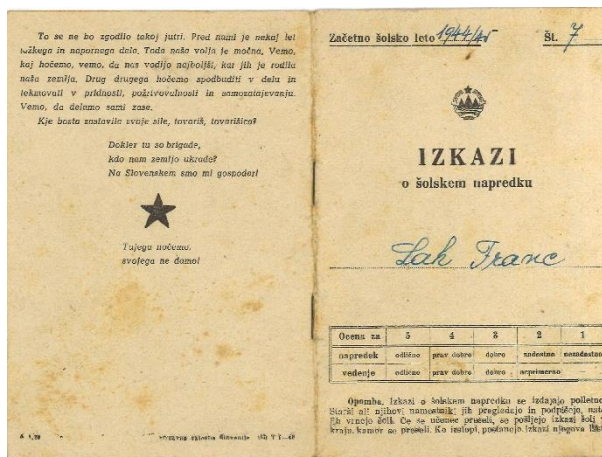

Slika 5: List iz zvezka z ocenjenim zapisom iz leta 22. 1. 1934 in iz 29. 1. 1935. Vir: Alojzija Poplatnik.

Informatorka Elizabeta Horvat nam je pokazala svoje spričevalo 4. razreda iz leta 1939/40, ki so mu takrat rekli izpričevalo. Poleg slovenskega in srbskega jezika, narodne zgodovine, zemljepisa, računstva z osnovami geometrije, poznavanja prirode, praktično-gospodarskih znanj, risanja, lepopisa, petja in telovadbe je v tem letu ocenjena tudi iz verouka in vedenja. Informatorka je posebej poudarila, da je ravno vedenje na vrhu spričevala, ker je le-to bilo najpomembnejše. Predmeti, ki so bili zapisani bolj proti vrhu, so veljali za pomembnejše. Takoj za njim je zapisan verouk. Higiene, gospodarstva-gospodinjstva in ročnih del v 4. razredu niso ocenjevali.

Slika 6: Izpričevalo 4. razreda ge. Elizabete Horvat, rojene Šegula, iz šolskega leta 1939/40 v osnovni šoli Sv. Lenarta pri Veliki Nedelji.

The image shows four pages of school progress reports (IZKAZ) for Alojzija Frančiška Laha, a student from the elementary school in Sv. Lenart pri Veliki Nedelji. The reports are for the years 1945, 1946, 1947, and 1948. Each page is a form with columns for 'Predmet' (Subject), 'Polletje' (Semester), and 'Vedenje' (Conduct). The subjects listed include Slovenian language, Slovenian history, Slovenian geography, Slovenian natural science, Arithmetic, Drawing, Music, Physical Education, and Handwriting. The reports contain handwritten grades (e.g., 'odl. 5', 'odl. 4') and notes (e.g., 'Za prestop v višji razred', 'Letni uspeh'). The student's name 'Alojzija Frančiška Laha' is written in blue ink at the top of each page.

Slika 7: Izkaz Alojzija Frančiška Laha 2., 3. 4. in 5 razred šole Sv. Lenart pri Veliki Nedelji, v letih od 1945 do 1949. Vir: Alojzij Frančišek Lah.

Iz izkaza informatorja Alojzija Frančiška Laha za prvih 5. razredov med leti 1945 in 1949 lahko razberemo, da so bili šolski predmeti v času po vojni nekoliko drugačni od tistih med vojnama. Če primerjamo ocenjene predmete iz časa med vojnama in po njej, vidimo, da so se v letu 197/48 v četrtem razredu učili slovenski jezik, zemljepis, zgodovino, prirodoznanstvo, računstvo, risanje, petje, telovadbo in lepomis. Zasedati ni praktično-gospodarskih znanj, vedenja, lepomisja in verouka.

3.6.4 Oblečila in obutev

Iz pogovorov smo izvedeli, da so učenci imeli večinoma dva kompleta oblečil. To sta nam povedala Elizabeta Horvat in Jožef Munda. Lepše oblečilo so nosili v šolo ali k maši, drugo bolj rabljeno pa so nosili doma.

Otroci iz bogatih družin so imeli tudi tri komplete oblečil, bolj revni pa samo enega. »Zato smo doma mogli nositi šurce, ke smo si ne oblečili zamazali in smo jih lahko nosili tudi v šolo,« nam je pojasnil Stanko Roškar. Vsi otroci so bili skromno oblečeni, vendar je bilo število njihovih kosov odvisno od socialnega statusa družine, iz katere so prihajali.

Enako je veljalo za čevlje. »Poleti smo hodili bosi, pozimi pa smo imeli ene čevlje iz svinjske kože. Te smo si lahko med poukom posušili na peči na hodniku,« je povedal Stanko Roškar.

Ker so v šolo velikokrat prišli umazani, so se morali umiti v mlaki, je rekla Elizabeta Vuzem.

Informator Jožef Munda nam je pokazal šolsko fotografijo svojega brata, ki je bila posneta med leti 1930 in 1935. Čeprav nam je veliko informatorjev povedalo, da so se v šoli fotografirali, fotografij več nimajo. Pa tudi šolska kronika hrani zgolj fotografije iz povojnega časa. Njegova fotografija nam je tako služila kot bogat vir, iz katerega smo lahko razbrali, kaj so učenci v tem času nosili.

Otroška oblečila so bila v času med vojnama zelo podobna oblečilom odraslih. Fantje so nosili suknjiče, vidni pa so tudi telovniki in srajce. Oblečene imajo temne hlače. Dekleta nosijo vzorčaste obleke, enobarvne so temne. Večina deklet je nosilo krojene predpasnike. Fotografija je posneta pred kulturnim domom, ki stoji tik ob šoli.

Slika 8: Fotografija gospoda Jožefa Munde, na kateri je njegov brat.

Tudi iz spodnje fotografije, ki nam jo je posredovala učenka naše šole in je pripadala njeni prababici, smemo zaključiti o oblačilih šolarjev podobno kot zgoraj.

Slika 9: Fotografija posneta okrog leta 1934, pred kulturnim domom v Sv. Lenartu pri Veliki Nedelji. Vir: Alojzija Poplatnik.

Iz šolskih kronik je razvidno, da je bilo socialno stanje otrok, ki so obiskovali šolo v Sv. Lenartu precej slabo. Ob božičnih praznikih so v času med vojnama v šoli obdarovali revne otroke. Leta 1938 so v šoli

obdarovali 64 revnih otrok. Podarili so 24 oblek, 8 parov čevljev, 7 puloverjev in 25 kosov perila. Blago ali pa denar za blago so darovali lokalni trgovci in posestniki. Najrevnejši so bili podobno obdarovani tudi v naslednjih letih. Ta tradicija se je ohranila tudi v času po II. svetovni vojni, saj je bilo takrat socialno stanje družin še slabše. Na šolo je bil dostavljen kontingent blaga, perila in skoraj 30 parov čevljev. Vse so na predlog učiteljskega zbora razdelili najbolj potrebnim učencem.

To nam je potrdila tudi Cecilija Lah Cafnik, ki se spomni obdaritve ob prazniku Sv. Miklavža, ki ga je organizirala šola. Njen oče (vaški trgovec) je prispeval blago, vaška šivilja je sešila spodnje perilo, čevljar je naredil čevlje. Obdarjeni so bili otroci iz revnejših družin.

4 ZAKLJUČEK

Pri raziskovanju smo si zastavili štiri hipoteze:

Hipoteza 1: Količina časa namenjenega šoli je odvisna od količine dela doma. Starši se niso zanimali za šolsko delo, ocene otrok in delo za šolo ni bilo pomembno.

Informatorji so v večini potrdili pozitiven odnos do šole, radi so hodili v šolo. Pouk je trajal od 4 do 5 ur na dan. Pouk se je vedno začel s 1. septembrom in je trajal do 28. junija (Vidov dan). V šolo so hodili od ponedeljka do sobote.

V času med vojnama je bil večino časa zaradi premajhnega števila učiteljev pouk dvoizmenski. V mesecu septembru, oktobru, maju in juniju je na šoli potekal nerazdeljen dopoldanski pouk. Od novembra pa do aprila pa razdeljen ali celodnevni pouk. Od leta 1938 dalje je imela večina otrok nerazdeljen pouk. Pouk se je začel ob 8.00 ali 8.30 (zimski meseci) in je trajal do 12.30 ali 13.00. Po II. svetovni vojni je pouk potekal podobno kot med obema vojnama.

Domačih nalog ni bilo veliko, vendar tudi teh zaradi domačih obveznosti šolarji niso uspeli narediti, čeprav eden izmed informatorjev pove, da so tudi domače pisne izdelke večkrat učitelji v šoli ocenili. Eden od informatorjev se spominja, da je nalogo včasih naredil že v šoli.

Starši v glavnem niso imeli nič proti temu, da otroci odidejo v šolo, vendar jim šola prav tako ni bila prioriteta. Doma so otroci pomagali pri kmečkih opravilih. Marija Vuzem se spomni, da je doma pomagala očetu in materi na njivi, pasla krave, tako zjutraj pred šolo kot zvečer ter opravljala gospodinjska dela. Tudi Jožef Munda in Stanko Roškar povesta, da je bila paša krav obvezno opravilo.

Starši se za šolsko delo in ocene otrok povečini niso zanimali. Informatorka Elizabeta Horvat pove, da so starši sicer malo pomagali (redko) otrokom z učenjem. Pomagal ji je le oče, medtem ko je mama kuhala večerjo, iz česar je razvidno, da gre zgolj za priložnostno pomoč. Elizabeta Horvat nam prav tako pove, da si je želela po zaključeni šoli v Sv. Lenartu še naprej v šole, vendar je to bilo omogočeno le starejši sestri, saj je bilo treba pomagati doma v vinogradu in na polju.

Starši so se v šoli oglasili edino takrat, kadar so bili v šolo poklicani zaradi kakšnega disciplinskega prekrška.

Iz analize šolskih kronik lahko povzamemo, da so šole šele po drugi svetovni vojni sklicevale roditeljske sestanke, ki so bili dobro obiskani.

Hipotezo 1 lahko potrdimo, saj smo iz intervjujev in analize kronike izvedeli, da so bili učenci za šolo prepuščeni sami sebi. Pomembneje je bilo, da je bilo delo doma opravljeno. Starši navadno niso imeli nič proti, da otroci hodijo v šolo, vendar se za šolo in ocene niso zanimali, so povedali vsi intervjuvanci.

Hipoteza 2: Učitelji so nekoč učence kaznovali že ob najmanjših prekrških.

Učenci so do učiteljev gojili spoštovanje. Učitelji so imeli avtoriteto. Kaznovali so jih že ob najmanjših prekrških, kot so zamujanje k pouku ali govorjenje med poukom. Ugovarjati ali odgovarjati, če niso bili nič vprašani, pa si sploh niso upali. Za kazen so morali klečati v kotu, dobili so »packo« ali bili tepeni po zadnji plati. Kazni so bile tudi v pisni obliki, kot je opomin ali sporočilo staršem.

Ker so velikokrat v šolo prišli umazani, so jih poslali, da so se morali umiti v vaški mlaki. Po poti do mlake so morali biti tiho, tja so morali iti počasi in zravnano, drugače so bili poklicani na zagovor k šolskemu upravitelju. Šolskega upravitelja so se zelo bali.

Iz zapisnika iz 30. avgusta 1926 je razviden način šolanja: »Šola naj bo zgled reda in snage. Med odmori otroci ne smejo zapuščati šolskega poslopja. Knjige in šolske potrebščine naj si otroci nabavijo pred

poukom. Po končanem pouku naj odhajajo tiho, mirno in dostojanstveno. Z vso strogostjo naj se zahteva, da šolarji ne smejo delati nesnage z razmetavanjem ogrizkov, lupin in druge nesnage, navlake in to ne pred in v šolskem posloplju. Otrokom naj se ukaže, da v šolo pridejo z umitimi nogami, z očiščenimi čevlji. Obleka se naj skrajša in pokrpa, če je treba.»

Tudi župnik jih je pri verouku strogo kaznoval, že če so se nasmehnili. Župnik jih je navadno kaznoval s pismom staršem, v katerega so morali zapisati, da prosijo za brezovo, ker so lenuhi.

Med drugo svetovno vojno so na šoli poučevali zgolj trije nemški učitelji. Z večine so uporabljali srednjeveške metode kaznovanja in zastraševanja, predvsem za rabo slovenskega jezika.

Hipotezo 2 lahko potrdimo, saj smo iz vseh pogovorov ter tudi iz šolskih kronik izvedeli, da so bili učenci kaznovani že ob najmanjših prekrških. Red in disciplina je bila eno izmed glavnih načel šole.

Hipoteza 3: Predmeti v predmetniku so bili vezani na vsakdanje življenje.

Na podlagi spričevala gospe Elizabete Horvat in izkaza Alojzija Franciška Laha in analize šolskih kronik ter zapisnikov je razvidno, da se kar nekaj predmetov navezuje na vsakdanje življenje.

Vsebina določenih predmetov je učencem pomagala pri opravljanju domačih opravil kot so kuhanje, dela, ki vključujejo ročne spretnosti, ustvarjanje. Najpomembnejša ocena naj bi bila iz vedenja. Sicer pa so bili ocenjevana še higiena, gospodinjska dela, ročna dela, lepopis, risanje. Učitelji so te predmete zelo strogo in natančno ocenjevali. Poudarjali so predvsem lepo vedenje.

Tudi v šolskih kronikah je pogosto podrobneje popisan kmetijski pouk, pouk ženskih in moških ročnih del ter verske vaje, iz česar sklepamo, da so tem predmetom pripisovali večjo težo. Pouk ženskih ročnih del je temeljil na pletenju nogavic, krpanju oblek in šivanju perila. Deklice so se poučevale tudi v gospodinjstvu. Dečki so se vadili v moških ročnih delih, in sicer v izdelovanju enostavnih otroških igrač iz navadnega ali barvastega papirja, iz lepenke ali lesa ter pletli s kvadrati ali pravokotniki.

Kmetijski pouk je v povezavi s praktičnim (stvarnim) poukom in spoznavanjem prirode (na višji učni stopnji pa kot samostojni predmet), temeljil na praktičnem delu na šolskem vrtu in v drevesnici ob šoli. Poučevanje kmetijskega pouka je med obema vojnama za učence višje učne stopnje potekalo eno uro na teden. O živinoreji, krmljenju, gnojenju so se učili v zimskem času; o sadjarstvu pa deloma v jesenskem in spomladanskem času. Učenje je bilo seveda odvisno od potrebe po praktičnih vajah v šolski drevesnici. Šolska kronika poroča, da je v glavnih počitnicah nekaj dečkov prisostvovalo cepljenju dreves. V času II. svetovne vojne kmetijskega ali rokodelskega pouka ni bilo. Med leti 1945 in 1950 je bil ponovno uveden kmetijski pouk, ki se je poučeval prav tako praktično, na šolskem vrtu ali sadovnjaku. Poučevali so tudi gospodarstvo.

Veliko težo v predmetniku šole je imel tudi verouk. Učenci so morali tudi redno obiskovati maše, spovedi in sveta obhajila.

Iz zapisov v šolski kroniki je razbrati, da so bili šolski izleti oz. ekskurzije namenjeni temu, da se učenci podučijo v novih načinih kmetovanja. Tako je izlet v Kapelo bil izveden z namenom ogleda novega načina okopavanja vinske trte, drug izlet je temeljil na ogledu broda na Dravi in tovarne v Mariboru ali zgolj primer ogleda domačega izkopa gnojne jame.

Hipotezo 3 lahko potrdimo, saj smo na podlagi pridobljenih informacij ugotovili, da je bilo takrat veliko predmetov vezanih na vsakdanje življenje ljudi. Na konkretno delo se navezujejo predvsem predmetniki iz časa med obema vojnama (rokodelski, kmetijski pouk). V času II. svetovne vojne teh predmetov sploh niso poučevali, po njej pa se le-ti nekoliko spremenijo. Takrat nastopijo gospodarska znanja, ostaja prirodoznanstvo, ukine pa se rokodelki pouk.

Hipoteza 4: Otroci so imeli na voljo zgolj en komplet oblačil za šolo in bili so bosí.

Iz intervjujev lahko povzamemo, da se je število oblačil razlikovalo glede na premoženje družine. Večina otrok je imela po dvoje oblačil, ena za doma in ena za v šolo ter k maši.

Bolj revni so imeli eno oblačilo, ki so ga nosili doma in v šoli. Doma so morali nositi predpasnike, da si oblačil niso umazali, pove informator Stanko Roškar.

Kot je razvidno iz fotografije Jožefa Munda, ki je umeščena med leta 1931 in 1935 ter fotografije Alojzije Poplatnik (1934), so fantje oblečeni v belo srajco, telovnik, suknjič in hlače, ki so iz temnejšega blaga. Pri fantih so vidni čevlji.

Deklice so oblečene v obleke z različnimi vzorci in predpasnike.

Oblačila so podobna oblačilom staršev.

Informatorji so nam povedali, da so bili poleti bosí, pozimi pa so nosili ene čevlje iz svinjske kože.

Hipotezo 4 lahko le delno potrdimo. Šolarji so imeli večinoma samo eno oblačilo za šolo, razen bogatejših otrok, ki so imeli še kakšen komplet več za k maši. Drugo oblačilo so imeli za doma. Ugotovili smo tudi, da so bili poleti sicer bosí, pozimi pa so imeli samo ene čevlje, ki so jim navadno »držali« eno sezono.

Torej te hipoteze ne moremo v celoti potrditi, saj so nekateri otroci iz bogatejših družin imeli več kot en komplet lepših oblačil za v šolo in k maši, medtem ko so imeli otroci iz najrevnejših družin zgolj en komplet za v šolo in za doma. Če pa sklepamo iz navedb v šolskih kronikah o socialnem stanju v tem času, smemo trditi, da je večina prebivalstva v šolskem okolišu bila revnejših. Hkrati pa nam je večina informatorjev zaupala, da so imeli le dva kompleta oblačil.

Prav tako učenci v času med obema vojnama niso bili več zmeraj bosí, ampak so v glavnem nosili čevlje iz svinjske kože.

Šola naj bo zgled reda in snage, je v zapisniku iz leta 1926 zapisal šolski upravitelj Milan Megla. Kljub strogi disciplini, slabemu socialnemu stanju družin in velikemu osipu v razredih, so vsi informatorji z veseljem odhajali v šolo. Večini je v lepem spominu ostala pot do šole, druženje s prijatelji in sošolci ter šolski izlet. Predvsem slednjih so se vsi informatorji zelo veselili, pa naj so šli za dva dni v Zagreb ali zgolj na domačijo ene od učiteljic v sosednjo vas. Medtem ko so pretekla mnoga leta od sredine 20. stoletja do danes in se je oblika ter način šolanja spremenil, v nas, današnjih šolarjih, ostaja ista iskrica vedoželjnosti in razigranosti. Prav tako pa tudi še vedno, tako kot so naši predniki nekoč, z veseljem prihajamo v šolo ... morda še rajši kot nekoč.

5 VIRI IN LITERATURA

Balkovec Debevec, M. (2014). *Obleka v šoli: pregled oblačilnega videza učiteljev in učencev na Slovenskem skozi čas*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.

Batistič, K. (2013). *Motiv šolstva v slovenski mladinski književnosti* (Diplomsko delo). Pridobljeno z Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta: http://pefprints.pef.uni-lj.si/1346/1/diplomsko_delo_Kaja_Batistic.pdf

Burger, B., Sever, J., Sever, M., Obilčnik, D., Kandrič, I. (ur.) (2001). *Naših sto let: 1901–2001: ob stoletnici šolstva na Hardeku in v Ormožu*. Ormož: Osnovna šola Ormož.

Hanželič A., Majcen K. (2017). *Oblačilna kultura otrok v okolici Podgorcev v prvi polovici 20.stoletja*. Velika Nedelja: OŠ Velika Nedelja.

Kosi, P. (2004). *Spreminjajoča se osnovna šola - uvajanje devetletke* (Diplomsko delo). Pridobljeno z Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Kosi-Pia.PDF>

Okoliš, S. (2008). *Zgodovina šolstva na Slovenskem*. Pridobljeno 19. februar 2019 s <https://stanko-okolis.si/wp-content/uploads/2018/05/Zgodovina-%C5%A1olstva-na-Slovenskem.pdf>

Podgorci. (b. d.) Na *Geopedija.si*. Pridobljeno 15. februar 2019 s http://www.geopedia.si/#T105_F410:10122538_x582456_y144216_s13_b4

Zgodovina šolstva na Slovenskem. (b. d.) Na *Dijaški.svet.si*. Pridobljeno 4. december 2018 z <https://www.djaskisvet.si/djaski-os/clanki/zgodovina-solstva-na-slovenskem/>

Zgodovina šolstva v Sloveniji. (b. d.) Na *Wikipedia.org*. Pridobljeno 4. december 2018 z https://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovina_%C5%A1olstva_v_Sloveniji

Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0540 *Zapisniki krajevnih učiteljskih konferenc od 1926 do 1933*, AŠ 9.

Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0540 *Šolska kronika od 1925 do 1945*, AŠ 16.

Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0540 *Šolska kronika od 1945 do 1963*, AŠ 16.

6 PRILOGE

PRILOGA 1

OKVIRNA VPRAŠANJA ZA INTERVJU

- 1 Navedite letnice šolanja v šoli Podgorci.
- 2 Katere razrede ste obiskovali v šoli Podgorci? Koliko razredov in kam ste šli v šolo kasneje?
- 3 Ali ste radi hodili v šolo? Katere dni v tednu ste imeli pouk? Ali se vam je v spomin vtisnil kakšen poseben dogodek (npr. prvi šolski dan, športni, kulturni dan, izlet ...)?
- 4 Kakšna je bila pot v šolo in nazaj? Kako so se razumeli šolarji med seboj? Kako ste reševali probleme, spore?
- 5 Koliko časa ste porabili za šolo doma? Ali ste imeli veliko domačih nalog? Ali vam je kdo pomagal pri učenju?
- 6 Ali so starši doma cenili šolo/učitelje in dejstvo, da ste učenci morali v šolo?
- 7 Katera dela ste opravljali doma?
- 8 Kakšni so bili učitelji? Kakšen je bil odnos med učitelji in učenci?
- 9 Kakšna so bila pravila obnašanja/šolski red? Naštejte tri šolska pravila.
- 10 Kakšne so bile kazni ob kršitvah šolskega reda? Disciplina? Ali ste imeli v razredu oslovsko klop?
- 11 Kako je potekal pouk? Koliko čas ste bili vsak dan v šoli? Koliko odmorov ste imeli?
- 12 Kako je potekalo ocenjevanje? Ali je bilo ocenjeno tudi vedenje? Kateri je bil učni jezik?
- 13 Ali ste v šoli dobili malico in kosilo? Kaj pa reditelje?
- 14 Koliko predmetov ste imeli in kateri je bil tvoj najljubši?
- 15 Katere potrebščine ste imeli pri pouku (peresnica, torba)? Kakšne so bile šolske klopi?
- 16 Kakšna oblačila ste imeli na voljo za obisk pouka?

PRILOGA 2:

ŠOLSKE POSTAVE

1. Hodi v šolo in iz šole mirno in spodobno!
2. Prihajaj redno in pravočasno v šolo! Ne postavaj po poti!
3. V šolski veži si osnaži obuvalo. Po stopnicah hodi počasi in tiho!
4. V šolski sobi naj bodo dečki in dekleta razkriti!
5. Prinesi s sabo vse potrebne reči in priprave; igrače pusti doma!
6. V šolski sobi ostani na dokazanem prostoru in pripravljaj se na pouk!
7. Brez dovoljenja ne zapuščaj šolske sobe!
8. Med naukom bodi pazljiv in miren!
9. Spoštuj učitelje in bodi jim pokoren!
10. Ustrezaj rad součencem in bodi ž njimi prijazen!
11. Naloge izdeluj vedno pridno in skrbljivo; uči se rad!
12. Svoje orodje imej v lepem redu; ne zamaži in oskruni šolskih reči, šolske sobe, veže in stranišč!
13. Bodi vsak dan umit, počesan, čedno oblečen, raztrgan ne bodi nikoli!
14. V cerkvi se spodobno obnašaj ter pobožno moli!
15. Staršem bodi pokoren, hvaležen in spoštuj jih!
16. Obnašaj se tudi zunaj cerkve in šole dostojno in npravno, ne razgrajaj in ne razsajaj na cesti ter ne lučaj kamnov!
17. Po »Zdravi Mariji« ostani doma!
18. Bodi vljuden! Pozdravi predpostavljene in drugo gospodo!
19. Spoštuj starost! Ne zasramuj revežev!
20. Spoštuj posvečene kraje! Varuj javne nasade, sadna drevesa in poljske sadeže!
21. Bodi pošten! Ne jemlji kar ni tvoje!
22. Bodi sramežljiv v besedah in dejanjih!
23. Govori vsikdar in povsod resnico!
24. Ne kopaj se na prepovedanih krajih, sploh pa nikjer brez varstva!
25. Ne trpinči nobene živali!

Vir: Slovenski šolski muzej Ljubljana